

montessori

MAGAZINE Jaargang 43 nummer 3
juni 2020

Thema:
Verantwoord
samenleven

'In het wankelen
zit het evenwicht'

150 Jaar Montessori!!

Wij dragen haar visie met bewondering uit
en zetten haar levenswerk met enthousiasme voort !

www.montessoriopleiding.com

Start van al onze
opleidingen dinsdag
15 september 2020 ✓

Gratis avondmaaltijd
op locatie vooraf de
lessen !

✓ Opleiding
Basis en Vakbekwaam 1 jaar
inclusief 2 x
praktijkbegeleiding

✓ Vanaf januari 2021
Montessori
Meesterschap -
voor die
vakbekwame leraar

✓ Aanbod van alle
ontwikkelingsdomeinen
+ Inspiratie
bijeenkomsten

✓ NMV-Cursus
Leidinggevenden
✓ Montessori coaching
en begeleiding op maat

✓ Inspiratie opdoen door
werkbezoeken aan
'the good practice scholen'

✓ Ons montessoriteam
wenst ieder een
goede zomer!

Inhoud

- 2 Dynamiek
Floor Vermeulen
- 3 Verantwoord generatiemixen
Nel Groot
- 4 Ereschuld onderwijs bij terugmengen samenleving
Paul Op Heij
- 8 Kinderen verantwoordelijk laten samenleven
Joëlle Meijer
- 10 Montessoripraktijk in coronatijd
Bob Molier
- 13 Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen
Rogier Dijk
- 14 De coronacrisis: voer voor burgerschapsvorming
en kosmisch onderwijs
Lida Klaver
Jaap de Brouwer
- 18 De kwesite: ik help kinderen denken in oplossingen
(en mijn collega's ook)
Manja Haze
Annemieke Eshuis
Maarten Stuifbergen
Gabriël Enkelaar
- 20 Activiteiten binnen de vereniging - een rondje
langs de velden
Egbert de Jong
- 21 Van montessoribasisbekwaam naar volledig
montessoribekwaam
Joëlle de Groot
- 22 Kansen door corona
Paul Op Heij
- 25 MOC ontwikkelnieuws
Martine Lammerts
- 26 Oefeningen voor het dagelijks leven
Annet van Summeren
- 28 Colofon
Kennismaking met columnist Rogier Dijk

Van de redactie

Bob Molier
Hoofdredacteur Montessori Magazine

'Het onderwijs is de enige sector die er zelf op heeft aangedrongen de deuren te mogen sluiten. En vecht de sector wel genoeg voor zwakke kinderen?' Met deze vragen port Frank Kalshoven flink in de buik van het onderwijs (De Volkskrant, 29 mei). In dit magazine leest u hoe montessorileraren, ouders en leerlingen tijdens de coronacrisis de uitdagingen aangingen.

Paul Op Heij pakt de kans om ons werk van een aantal mythen te ontdoen, in een ander artikel beschrijft hij waarom het onderwijs een ereschuld heeft om kansenongelijkheid te bestrijden. 'Terugmengen', noemt hij het verdichten van de kloof.

Om verantwoord samen te leven voerde de overheid het vak burgerschapsvorming in. Wat dat inhield vonden Jaap de Brouwer en Lidy Klaver niet erg duidelijk totdat de coronacrisis 'een wereldwijde oefening in burgerschap' werd.

Doordat kinderen thuis moesten werken nam ook het contact tussen leraren en ouders toe. Wat heet: ouders gingen zelf voor een voorbereide omgeving zorgen! Ze hielpen hun kinderen te leren. En leraren probeerden ouders gerust te stellen dat je niet over achterstanden hoeft te praten, want al krijgt de ene leerling meer mee van huis dan de andere: in het montessorionderwijs pakt elk na de lockdown op zijn of haar eigen niveau de draad weer op.

Maar ach, die anderhalve meter afstand. Dat kan je van jongeren toch niet vragen? Zie ze lekker samen zitten op het schoolplein, hangen, stoeien, kletsen. Ze kunnen bijna niet anders. Lees de hartenkreet van rector Berni Drop in De Gelderlander (MCN).'

¹ <https://bit.ly/KnuffelendeJongerenMCN>

d

Dynamiek

Floor Vermeulen

Beste mensen,

Onderwijs ligt niet klaar op de plank maar krijgt vorm in de relatie tussen leerling en leerkracht. Het ligt niet op voorhand vast, maar groeit in de interactie tussen beiden en in de context van de betrokkenheid. Dat is de dynamiek van het onderwijs.

Corona heeft ons onderwijs maandenlang totaal veranderd. Nu komen leerlingen weer naar school. Dit is een behoorlijke stap en vraagt veel van leerkrachten, docenten, schoolleiders en besturen. In mijn gesprek onlangs met de Inspectie werd maar weer duidelijk dat de crisis van ons allemaal veel vergt. En dat zal in het 'nieuwe normaal' niet minder zijn.

Voor de leerlingen is weer naar school echt een hele grote stap vooruit. Ze kunnen weer worden gezien en geobserveerd door hun leraar. Immers, hoe goed de leraren ook gezorgd hebben voor een digitale vorm van het onderwijs zodat de kinderen thuis konden werken, het staat toch in de schaduw van wat onderwijs eigenlijk is. De inzet van alle teams op alle scholen nu en in de komende tijd is daarom een groot compliment waard! Zowel in onze kinderopvang, op basisscholen als in het voortgezet onderwijs.

En vergeet de opleiders niet. Juist nu is het van belang dat ook de opleidingen doorgang kunnen vinden. Het is dus fijn dat Joëlle de Groot namens het bestuur voor het netwerk opleiders en ontwikkelaars een aangepaste NMV-richtlijn voor opleidingen heeft opgesteld. Zo kunnen opleidingen op afstand toch worden afgerond.

Midden in de 'intelligente lockdown' was er ook ander mooi nieuws: Alexander Henny (achterkleinzoon van Maria Montessori en de uitgever van Montessori-Pierson) heeft een Koninklijke Onderscheiding ontvangen voor zijn werk voor montessori.' Hij kreeg dit nieuws in zijn woonplaats Laren van burgemeester Nanning Mol namens Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander daags voor Koningsdag. Zowel de AMI als de NMV hebben hem van harte gefeliciteerd met deze terechte erkenning! Van de NMV ontving hij een mooie bos rode rozen, waarvoor hij alle leden hartelijk dankt.

Juist in deze tijd wil de NMV er samen met onze netwerken ook zijn voor de leden. Mochten er vragen spelen, laat het ons bestuur weten. Via de nieuwsbrief is er al gewezen op onze acties via montessorinet. Houd de ontwikkelingen ook daar in de gaten!

Veel leesplezier gewenst,
Floor Vermeulen voorzitter@montessori.nl

¹ Lees meer hierover op <https://bit.ly/OnderscheidingHenny> (scroll stukje naar beneden)

V

Verantwoord generatiemixen

Nel de Groot

Wat een visionaire redactie heeft MM toch. Een thema als dit bedenken vlak voordat de coronacrisis uitbreekt. Beter getimed kon het niet zijn.

We worden digitaal gebombardeerd met de mooiste, creatiefste, meest zinloze maar ook hartverwarmende plaatjes en filmpjes op onze social media. We delen ze meer dan we ooit deelden. Onze verbondenheid met elkaar viert hoogtij. Dames van 90 jaar ontplooiën acties om mondkapjes te naaien, een voorbeeld van mensen die datgene waar ze goed in zijn spontaan gaan uitvoeren voor anderen die het nodig hebben.

Hoe mooi zou het zijn als je dit idee doortrekt naar een samenleving waarin mensen zichzelf motiveren? Dat is niet links of rechts, en ook niet kapitalistisch of communistisch. We hebben het hier over een derde beweging, waar de naam nog niet voor is gevonden. Maar één ding is zeker: niets is krachtiger dan mensen die doen wat ze doen omdat ze het willen doen. Was dat niet de gedachte achter de opvoeding vanuit het montessori perspectief? Via 'leer mij het zelf te doen' en zelfstandig keuzes leren maken, komen tot het kiezen van de aan je idealen verbonden levensroute. Vragen wij ons, als onderwijsspecialisten, nog wel af waartoe we onderwijzen/opvoeden? Wat we willen bereiken met die opvoeding? Net als Maria Montessori een eeuw geleden vindt pedagogiehoogleraar Micha de Winter in zijn boek *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding* dat er een 'duidelijke relatie is tussen opvoeding en de manier waarop het er in de wereld aan toe gaat.' De Amerikaanse neuropsychiater Bruce Perry stelt

zelfs dat empathie ten grondslag ligt aan zo ongeveer alles wat een maatschappij doet functioneren: vertrouwen, altruïsme, samenwerking, liefde, liefdadigheid. Hij stelt ook dat dit empathisch vermogen weliswaar is aangeboren maar dat het wél gevoed en ontwikkeld moet worden. Met andere woorden: het empathische gehalte van een maatschappij wordt in belangrijke mate bepaald door de opvoeders.

Hé, is dat niet juist wat we nu in deze coronatijd ervaren? De compassie naar allerlei lagen in de bevolking? De samenwerking van ouderen die jongeren helpen met schoolwerk als ouders er niet uitkomen?

Ik hoor van ouderen dat het voelt alsof ze er in deze coronatijd weer toe doen. Aanvankelijk voelden sommigen zich overbodig worden. Ze kregen commentaar van jongeren dat ze digitale vaardigheden misten en niet wilden deelnemen aan social media als twitter of facebook. Maar nu lijkt de tijd rijp voor allerlei bevolkingsgroepen om uit hun 'eigen bubbel' te komen en contact te maken met andere groepen. De lijsten van mensen die 'iets willen doen voor anderen' zijn in veel gemeenten langer dan de lijst van mensen die hulp zoeken van hun medemens.

Plotseling moet ik denken aan een tv-experiment waarbij kleuters op bezoek gingen bij ouderen in verzorgingstehuizen. *'Kleuters tegen kwalen'* heette het. Die titel bleek goed gekozen want de ouderen waren na afloop van de serie minder stram, sneller en positiever dan voor de bezoeken. Een enkele kleuter bleef zelfs na de serie de oudere bezoeken.

Ik denk ook aan de maatschappelijke stage op de middelbare scholen, waarbij mijn eigen dochter op een boerderij in Friesland de tijd van haar leven had maar ook opeens heel anders tegen het leven van de werkende mens aankeek. Wat de definitie van een geslaagde opvoeding moet zijn, daar kun je over discussiëren. Ik ga voor: een goed ontwikkeld empathisch vermogen. Zou dat geen mooi doel zijn van opvoeding en onderwijs?

¹ Winter, de M (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding*. Amsterdam: SWP.
² Perry, B (2010). *Born for love - Why empathy is essential and endangered*. HarperCollingsPublishers

e

Ereschuld onderwijs bij terugmengen samenleving

Paul Op Heij

Tijdens de coronacrisis riep premier Rutte op tot een 'intelligente lockdown', wat door een deel van de bevolking begrepen werd, want een kwestie van zelf-discipline, en door een ander deel niet, want liever bij de hand genomen.

Typisch die tweedeling. Heeft het onderwijs hier moreel iets goed te maken?

De afgelopen maanden was er in de media meer aandacht voor ongelijke kansen dan gebruikelijk – de crisis kuste bij menigeen het verantwoordelijkheidsgevoel wakker. Aanleiding om de tweedeling in de samenleving tegen het licht te houden, en dan met name de rol die goede bedoelingen in het onderwijs daarbij spelen.

Meritocratie

In zijn boek *Oude en nieuwe ongelijkheid*¹ maakt sociaalpsycholoog Kees Vuyk duidelijk hoe de vroegere standensamenleving na de Tweede Wereldoorlog een meritocratie werd, waarin afkomst minder belangrijk werd dan kansen en verdiensten. Babyboomkinderen, ook boeren- en arbeiderskinderen, konden in de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw door democratisering van onderwijs massaal gaan studeren. In de daaropvolgende decennia gingen zij met prima banen deel uitmaken van een nieuwe bovenklasse van hoogopgeleiden. Zij hadden de hen geboden kansen gegrepen, maar moesten daarvoor wel de tol betalen dat ze vreemd raakten van hun eigen ouders en milieu – het generatieconflict was

omdat iedereen vanaf de jaren 80, vanwege toenemende globalisering, bezig was de eigen carrière en de opgebouwde welvaart veilig te stellen. Nederland moest een kennissamenleving worden; alles en iedereen was gericht op meer en hoger onderwijs. Waarbij het woord intelligentie paradoxaal genoeg een taboe werd, schrijft Vuyk, zodat we meestal slechts over schoolniveaus spreken. Wie de geboden kansen niet greep, was daar zelf verantwoordelijk voor, werd de gangbare gedachte. Zo zorgde de meritocratie ervoor dat de samenleving in korte tijd behoorlijk door elkaar werd geschud. Binnen enkele decennia verdween bij veel Nederlanders zelfs alle besef überhaupt nog ergens bij te horen, noch bij een klasse, noch bij een generatie – menigeen weet zelfs niet meer wat die termen inhouden.²

Verheffingsideaal

Dat kan niet de bedoeling van de meritocratie zijn geweest, schrijft Vuyk. Toch was dit wat de Britse socioloog Michael Young al in 1958 voorspelde met zijn dystopische roman *The Rise of the Meritocracy*.³ Hij voorspelde hoe hoogopgeleiden een gesloten bolwerk zouden gaan vormen en een onderklasse van laagopgeleiden zouden gaan frustreren. Omdat precies dat scenario werkelijkheid is geworden, schrijft Vuyk, moeten we erkennen dat het traditionele verheffingsideaal in het onderwijs – het streven achtergestelde

groepen sociaal op te tillen – failliet is. Het deed ooit dienst, maar is averechts gaan werken.

Vroeger, aldus Vuyk en Young⁴, trof je overal in de samenleving slimmeriken aan. Ook binnen arbeiderskringen stonden vakbondsleiders, journalisten en intellectuelen op om hun milieu vooruit te helpen. Vanaf de jaren 60 en 70 worden de slimmeren via het onderwijs uit de onderklasse weg geselecteerd. Die braindrain van onderklasse naar bovenklasse verdicht de kloof in de samenleving niet, maar verdiept die. De onderklasse wordt daardoor kwetsbaarder en heeft een gebrek aan 'sociaal' of 'cultureel kapitaal', zoals dat heet, om maatschappelijke veranderingen nog bij te kunnen benen. 2,5 miljoen volwassen Nederlanders zijn laaggeletterd, aldus de Algemene Rekenkamer, weinig zelfredzaam en vaker afhankelijk van uitkeringen. Zij hebben ook minder in huis om hun kinderen mee te geven, zijn een prooi voor de consumptiemaatschappij en laten zich makkelijk misleiden door populistische leiders die zeggen hen bij de hand te zullen nemen. Terwijl de bovenklasse onderling trouwt, kinderen krijgt en in een welvaartsbubbel leeft – Vuyk spreekt van een nieuwe vorm van apartheid.

- 1 Kees Vuyk, *Oude en nieuwe ongelijkheid. Over het failliet van het verheffingsideaal*, Klement, 2017
- 2 Karl Mannheim, *Het generatieprobleem*, Van Tilt, 2013
- 3 Michael Young, *The Rise of the Meritocracy*, 1958.
- 4 In 2001, kort voor zijn overlijden, schreef Michael Young nog een open brief in *The Guardian*, tegen Blair en zijn Labour-regering: https://doxaludo.files.wordpress.com/2015/07/weg-met-meritocratie-final_v_f_01.pdf

Onderwijscompetitie

In zijn pleidooi voor een herwaardering van de studie sociologie *Wij zijn ons*⁵ verwijst ook socioloog Mark van Ostaijen naar Youngs kijk op de meritocratie. Ze is met alle bijlesindustrie verworpen tot een ordinaire onderwijscompetitie, sneert hij naar 'onderwijs-partij' D'66 die onderwijs nog steeds ziet als de heilige graal van gelijke kansen. Onderwijs is juist de motor geworden van de kansenongelijkheid, stelt hij, want echt niet iedereen is in de gelegenheid geboden kansen te grijpen. Ook in een meritocratie blijft afkomst meespelen – zie ook de gedrevenheid waarmee zowel babyboomer Vuyk als millennial Van Ostaijen erover schrijven. Maar lees of beluister vooral ook Sophie Zijlstra's pamflet *Het kind en de rekening*⁶ of Paul Toughs *The Years That Matter Most*.⁷

Mark van Ostaijen

Niet iedereen heeft ouders die stimuleren, het goede voorbeeld geven of grenzen trekken, schrijft ook filosoof Marli Huijer in *Discipline*.⁸ Zij maakt duidelijk hoe kinderen die van huis uit geen discipline meekregen tot de jaren 60 en 70 door instituties als school, kerk en leger (militaire dienstplicht) nog gecompenseerd werden voor wat ze niet van huis meekregen. Die compensatie viel weg door de afgenomen invloed van die instituties (denk ook aan het wegvallen van school in coronatijd/PO). Huijer vat samen: 'Niet jong geleerd is simpelweg niet oud gedaan'.

Huijer verwijt met name invloedrijke babyboomers dat er maatschappelijk geen nieuwe grenzen getrokken werden nadat emancipatie en democratisering hun werk gedaan hadden. De nieuwe bovenklasse ging zich niet alleen afsluiten van de onderklasse, schrijft ze, een deel ervan ging zich juist identificeren met de onderklasse en ging zich minstens zo onethisch gedragen. Waardoor lagere klassen minder reden hadden om sociaal te willen klimmen en er in de publieke

Ontvadering

Hoogleraar psychotherapie Frank Koerselman schetst in zijn pamflet *Ontvadering*⁹ hoe in westerse samenlevingen de lerende en stimulerende vader op zijn retour is, hoe vaderlijke waarden minder belangrijk worden en van oudsher moederlijke het publieke domein gaan domineren; in rap tempo verdwijnen mannen uit onderwijs, gezondheidszorg en rechterlijke macht. Van oudsher voorzag vooral de moeder in de basisbehoefte van veiligheid en geborgenheid thuis, terwijl de vader voorbereide op het uitbreken, verkennen, en concurreren in de buitenwereld. De moeder vergaf, kende geen wet, de vader strafte, was de wet. Idealiter leerde de vader het kind verantwoordelijk te zijn 'in de zin van moedig én verstandig, van strijdbaar én beheerst', schrijft Koerselman. Samengevat: thuis veranderde veel omdat vaders voorbijgestreefd worden door vrouwen en die daar nog in hun rol moeten groeien. Het voorlopige resultaat, aldus Koerselman: een samenleving waar wantrouwen overheerst. Vooral de onderklasse worstelt, opnieuw vanwege dat gebrek aan sociaal- en cultureel kapitaal, met dit soort ingrijpende veranderingen en de onzekerheid die ze veroorzaken. En ook hiervan profiteren conservatieve, populistische rattenvangers.

Frank Koerselman

ruimte een alles-moet-kunnen-mentaliteit ontstond. Ook in het onderwijs vervaagden de normen, vaak onder het mom van assertiviteit en belevingswereld van het kind. Het ging allemaal vooral ten koste van hen die van huis uit al minder meekregen; vooral zij hebben nadeel van rumoerige klassen.

Moreel appel

Linkse en rechtse cultuurcritici gaan met de vervaagde normen en bijbehorende onzekerheid aan de haal, schrijft Huijer. Links legt de schuld te makkelijk bij het neoliberalisme, verwisselt oorzaak en gevolg, rechts spant het paard achter de wagen met zijn moreel appel aan mensen die gebrekkig opgevoed werden: dat ze zich dan maar zelf op moeten voeden. Het is in feite dezelfde denkfout als die *Bildungsdenkers* maken, vindt zij. Hun

'oefenfilosofie' is leuk bedacht, maar geldt alleen voor types die goed weten wat ze willen. Ze noemt filosoof Peter Sloterdijks opvatting⁹, dat de onwil bij de onderklasse om meer te oefenen de oorzaak van de groeiende ongelijkheid zou zijn, zelfs arrogant – wellicht de arrogantie die in Michael Youngs satire over de meritocratie de revolutie over zich afroept.

Huijer ziet meer heil in het uitbesteden van oefenen en trainen, bijvoorbeeld via apps die altijd en voor iedereen beschikbaar zijn, zoals die tegen overgewicht en voor meer bewegen (in

- 5 Mark van Ostaijen, *Wij zijn ons. Een kleine sociologie van grote denkers*, Boom 2019
- 6 Sophie Zijlstra, *Het kind en de rekening. Een pleidooi tegen liberalisme in het onderwijs*, Querido, 2019 Een scherpe analyse, maar v.w.b. oplossingen afschaffen vrijheid van onderwijs en centralisering van onderwijs o.l.v. de overheid wat gemakzuchtig en niet erg goed doordacht.
- 7 Paul Tough, *The Years That Matter Most*, Houghton Mifflin Harcourt, 2019
- 8 Marli Huijer, *Discipline. Overleven in overvloed*, Boom, 2013
- 9 Peter Sloterdijk, *Je moet je leven veranderen*, Boom 2011
- 10 Frank Koerselman, *Ontvadering. Het einde van de vaderlijke autoriteit*, Prometheus, 2020

Marli Huijer

Kees Vuyk

Opleiding Montessori Basis- en vakbekwaam

Start: basisbekwaam, september 2020*
vakbekwaam, september 2020*

Omvang: 15 bijeenkomsten, 2 werkplekbezoeken

Aanmelden: hr.nl/posthbo

*vorm en datum-tijd onder voorbehoud i.v.m. corona

Montessori basisbekwaam gaat over jou als Montessorileraar én

- * de observerende grondhouding,
- * een onderbouwde basisvisie die aansluit binnen jouw montessorigroep, en de uniciteit van ieder kind,
- * van pedagogisch handelen naar didactisch model,
- * het werken in heterogene groepen en de vrije werkkeuze,
- * het inrichten van de eigen voorbereide omgeving, waar de montessorimaterialen een belangrijke plaats innemen.

Montessori vakbekwaam gaat vooral over jou als Montessorileraar én

- * de kosmische grondhouding,
- * kosmisch ontwerper van onderwijs,
- * verdieping op montessorimaterialen, schoolbreed,
- * het verantwoorden op groeps- en op groter niveau,
- * Je eigen onderzoekende houding staat hierbij centraal.

Tevens bieden we op aanvraag InCompany trajecten en opleidingen op maat aan.

Wij bieden jou veel inspiratie en good practices!

Meer info en aanmelden:
hr.nl/posthbo

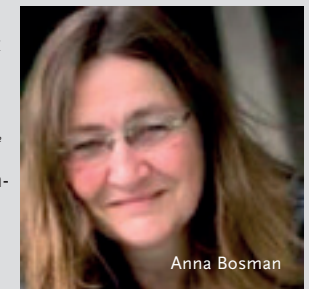
coronatijd besteedde zij het 1,5 meter afstand houden uit, aan een paraplu, vertelde ze op tv). En ze complimenteert collega Henk Oosterling die verantwoordelijkheid een 'relationeel verschijnsel' noemt: als jongeren geholpen worden met het opbouwen van een netwerk, helpen anderen hen in feite bij het zichzelf disciplineren, bijvoorbeeld doordat er afspraken nagekomen moeten worden. Een goed voorbeeld noemt ze het project Rotterdam Vakmanstad, waarbij scholen, ouders, buurtbewoners en lokale middenstanders jongeren zelfredzaam leren worden via een geïntegreerde aanpak. Scholen kunnen ook in de avonden trainingen aanbieden aan ouders, meent ze, om minder autoritair en meer 'autoritair' op te leren voeden en hun kinderen op die manier voor te bereiden op de onderhandelingsamenleving.

Langer bijeen

Kees Vuyk bekritiseert ook in zijn laatste boek *De feilbare mens* het eenzijdig selecteren op intelligentie in het onderwijs. Zijn oplossing gaat dan ook niet in de richting van nog meer leerlingen naar het havo, het vwo en het hoger onderwijs (met alle stress en inflatie van diploma's van dien). Hij ziet meer heil in wat het 'terug mengen' van het onderwijs en de samenleving genoemd kan worden. In het voortgezet onderwijs moeten daarvoor leerlingen van verschillende niveaus en achtergronden langer bijeenblijven, meent hij, zoals op de basisschool, omdat met verschillen leren omgaan en elkaar leren aanvullen belangrijker zijn dan per se bij die individuele leerling het onderste uit de kan willen halen. Bovendien, schrijft Vuyk: als iemand het cognitief vermogen van een vwo of gymnasium leerling heeft, waarom zou diegene dan na zijn twaalfde geen opleidingsroutes aangeboden krijgen om de mogelijkheden van de handen verder te ontwikkelen, in een ambacht of in de zorg bijvoorbeeld. 'Niet alle bejaardenverzorgers hoeven een gymnasiumopleiding te hebben', schrijft hij, 'maar zo af en toe eens eentje zou het vak ten goede komen. Het is bovendien goed voor de collega's om zo iemand in hun midden te hebben.'

Dyslexieverklaring schaadt leesonderwijs

Als we al dat klas denken en disciplineren vertalen naar de onderwijspraktijk van alledag, sta je versteld van waar het allemaal toe leidt. Zo maakt pedagoge Anna Bosman in *Is dyslexie een stoornis?*¹² duidelijk hoe het aantal dyslexieverklaringen, sinds die in 2009 vergoed worden via de basisverzekering, groeide van 1,5% naar bijna 8% van de leerlingen

aan het eind van de basisschool naar inmiddels 14% aan het eind van de middelbare school. Ongeveer 20% van de scholen heeft helemaal geen leerlingen met een dyslexieverklaring. Hoe dan ook, dyslexie kost de samenleving jaarlijks 240 miljoen euro, terwijl er volgens Bosman nog steeds geen overtuigend bewijs is dat het werkelijk een stoornis zou zijn: in de hersenen niet, genetisch niet en in verband met bijvoorbeeld een laag Intelligentiequotiënt (IQ) niet. Stichting Dyslexie Nederland (SDN) heeft de 'aandoening' dyslexie op haar website zo gedefinieerd dat de zwakste 10% van een leeftijdscohort dyslectisch wordt genoemd. Overigens dezelfde manier als hoe we het IQ meten, afhankelijk van de prestaties van anderen dus. Hoeveel beter we ook zullen gaan lezen of denken, die zwakste 10% blijft bestaan. Wat overigens niet uitzonderlijk is, grapt Bosman via de webcam, want dat geldt ook voor piano spelen en turnen. Maar dan wel met het verschil dat als iemand op die onderdelen zwak is, we dat geen stoornis noemen. Bosman: 'Zo'n vage definitie van dyslexie, terwijl de praktijk leert dat bij driekwart van de kinderen bij taal- en leesinstituten als Stichting Taalhulp, met veel aandacht voor spellingsregels, met 40 weken lang één uur leesles per week, de leesproblemen vrijwel verdwijnen.'

Bovendien sluit de definitie een combinatie met bijvoorbeeld ADHD of het gebruik van een andere moedertaal uit, waardoor al die kinderen niet in aanmerking komen voor zo'n verklaring. 90% van de dyslexieverklaringen gaat naar kinderen van ouders met een middelbare of hogere opleiding. Slechts 6% gaat naar kinderen met een migrantenachtergrond. Bosman: 'Op die manier kopen rijkere ouders in onze meritocratie extra toetstijd voor hun kinderen. Terwijl tegelijkertijd de mythe levend gehouden wordt dat slimmere kinderen geen lees- en spellingsproblemen zouden kunnen hebben. In werkelijkheid hebben vrijwel alle kinderen sterke en zwakke kanten. Een nog belangrijker gevolg van het afgeven van zoveel dyslexieverklaringen is echter dat daardoor de druk weggenomen wordt om het leesonderwijs te verbeteren. De dyslexie-hausse verdonkere maant het gebrekkige leesonderwijs op veel scholen. Wat vooral kinderen schaadt die van huis uit sowieso al minder gestimuleerd worden. Als alle docenten in het basisonderwijs bijgeschoold zouden worden zou dat eenmalig 100 miljoen kosten, veel minder dan die 240 miljoen jaarlijks. Maar misschien wel het allerergste van al die verklaringen is dat iedereen, zowel kinderen, ouders als docenten, minder hun best zullen doen. Want er is immers die stoornis.'

¹¹ Kees Vuyk, *De feilbare mens. Waarom ongelijkheid zo slecht nog niet is*, Ten Have, 2019

¹² Anna Bosman en Kees Toorenaar, *Is dyslexie een stoornis?*, in: *De Psycholoog*, april 2020.

Anna Bosman is hoogleraar Dynamiek van leren en ontwikkeling aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Volgens haar levert de leesmethode Zo leer ik lezen en spellen veruit de beste leesresultaten op.

Kinderen verantwoordelijk laten samenleven

Joëlle Meijer

Willen wij volwassenen onze kinderen leren om verantwoordelijk samen te leven, dan moeten we hen daarbij begeleiden, zelf keuzes laten maken en vertrouwen. Kinderen maken van jongs af aan steeds weer nieuwe keuzes. Iedere baby bepaalt zelf wanneer hij zijn eerste stappen zet, in zijn eigen tempo en op de manier die het beste bij hem past. Als ouders hem aanmoedigen leert hij dat het gewenst is om te gaan lopen. Juist zonder sturing geef je een kind vertrouwen en dus verantwoordelijkheid. Maria Montessori pleit, thuis en op school, voor opvoeding waarbij een kind actief de wereld verkent en ervaringen opdoet. Dan ontwikkelt een kind zich tot de persoon die het zelf wenst te zijn.

In je pyjama naar school

Soms nemen ouders thuis de verantwoordelijkheid over van hun kinderen. Maar wanneer een kind niet zelf hoeft na te denken, voelt het zich ook niet verantwoordelijk. Als een leerling regelmatig bijna te laat komt, vraag ik de ouders de verantwoordelijkheid van de ochtendroutine bij hun zoon of dochter te leggen. 'Ja, maar dan komt ze te laat'. Inderdaad, en dat is dan haar eigen verantwoordelijkheid, met de gevolgen van dien. Ik heb wel eens een leerling gehad die vervolgens in haar pyjama op school kwam. Na deze

ervaring kwam ze nooit meer te laat. De ouders hoefden haar 's ochtends niet meer te waarschuwen.

'Alle onnodige hulp is een obstakel voor ontwikkeling.'
Maria Montessori

Minder ingrijpen, meer vertrouwen. Verantwoordelijk samenleven is geen vanzelfsprekendheid, maar komt met vertrouwen. Leerkrachten en ouders stimuleren kinderen meer verantwoordelijkheid te nemen door hen mee te laten denken over hoe we op een pret-

tige manier samen kunnen leven. In een ideale samenleving voelen mensen zich betrokken bij elkaar, geven ze ondersteuning en zorgen ze voor elkaar. Zeker in deze tijd waarin we samen met het coronavirus leren leven. Prettig samenleven betekent dat we soms dingen moeten doen die anderen ten goede komen, en niet onszelf.

Het is niet van mij

In mijn klas voelden de kinderen zich niet erg verantwoordelijk voor hun omgeving en elkaar. Zo stapten ze met gemak over spullen die op de grond lagen ('het is niet van mij') en stopten taalkaarten zomaar ergens terug in het bakje. Het gevolg was irritatie en ongemak. Dat bespraken we en samen bedachten we oplossingen zoals taakjes, die ze aan het eind van de dag vol overgave deden.

Zo'n leuk idee werkt alleen als iedereen zich betrokken en verantwoordelijk voelt. Eerst werden na de afspraak kledjes nog in de kist gegooid en was degene die de taak had de kledjes te controleren verantwoordigd: 'Het is een kleine moeite om je kledje netjes in de kist te leggen'. Ze lieten zelfs aan elkaar zien hoe dat moest. Na een lange periode zagen ze samen een vooruitgang. Ik heb dit begeleid maar niet aangestuurd, het kwam voort uit de behoefte van de kinderen om verantwoordelijk samen te leven.

Zou je dat wel doen

Als ouder zijn we ook vaak geneigd om al bij voorbaat met een oplossing te komen. We zijn druk, hebben weinig tijd, en het is een stuk makkelijker om zelf beslissingen te nemen of oplossingen aan te dragen. Kinderen zullen hieraan wennen en als er een keer om hun inbreng gevraagd wordt, zullen ze

geen reden hebben om met eigen suggesties te komen. Kinderen hebben een sterke drang om de dingen zelf te doen en we moeten ons beheersen niet in te grijpen. Vaak stellen we gesloten vragen, waar je alleen met ja of nee op kunt antwoorden: 'Weet je dat wel zeker? Zou je dat wel doen? Is dat wel verstandig?' Het is beter om open vragen te stellen, zoals: 'Vertel eens iets meer? Hoe ben je hier opgekomen? Wat zou je nog meer kunnen bedenken?' Dit helpt een kind om nog beter en dieper na te denken over zijn beslissing.

'In werkelijkheid is hij die wordt bediend beperkt in zijn onafhankelijkheid. Dit concept zal de basis vormen voor de waardigheid van de mens van de toekomst; "Ik wil niet worden bediend, want ik ben niet machteloos". En dit idee moet worden opgedaan voordat mensen zich werkelijk vrij kunnen voelen.'
Maria Montessori

We prikkelen het verantwoordelijkheidsgevoel van onze kinderen door hen zelf te laten nadenken en keuzes te laten maken. Bij iedere activiteit waarvan je wilt dat kinderen zich medeverantwoordelijk voelen, is het belangrijk dat de kinderen weten wat dit precies betekent en hoe ze dat kunnen doen. Als het eten bijna klaar is moet de tafel gedekt worden. Wat is daar allemaal bij nodig?

Zelf oplossingen bedenken

Op school leren kinderen deel uit te maken van een groep. Twee kinderen die een conflict hebben en er samen niet uit komen, zoeken vaak steun bij een leerkracht. Een leerkracht heeft de situatie al geobserveerd en weet vaak al wat de oplossing zou kunnen zijn. Het is de kracht van de leerkracht om juist niet met een oplossing te komen, maar om de kinderen te stimuleren zelf na te denken over wat er gebeurd is, en wat een gepaste oplossing zou kunnen zijn. Door open vragen te stellen stimuleert de leerkracht het verantwoordelijkheidsgevoel van de kinde-

Annabelle en moeder Suzanne verdiepen zich in de vele soorten wasmiddelen. Hoe vaak wassen zij thuis en hoe werkt de wasmachine.

ren. Ze mogen zelf nadenken over de gebeurtenis en samen een oplossing bedenken.

Verbonden door betrokkenheid

Kinderen willen graag hun verantwoordelijkheidsgevoel ontwikkelen. Dit kan alleen als ze zich betrokken voelen bij wat er gedaan moet worden. Maar als kinderen verantwoordelijk worden gesteld voor doelen en taken zonder inspraak en betrokkenheid, is de kans groot dat zij sociaal wenselijk gedrag gaan vertonen. De eigen motivatie ontbreekt dan voor het dragen van verantwoordelijkheden. In een familie waar

iedereen verantwoordelijk samenleeft, draagt iedereen bij en ook de kinderen ervaren dat hun bijdrage onmisbaar is en gewaardeerd wordt. Om dit te benadrukken kunnen ouders de bijdrage van ieder gezinslid zichtbaar maken voor elkaar. Dat is voer voor leuke gesprekken aan tafel. Als je als gezin regelmatig overlegt, voelen kinderen zich verbonden met het grote geheel.

'Ontwikkeling neemt de vorm aan van een streven naar een steeds grotere onafhankelijkheid. Het is als een pijl losgelaten van de boog, die recht, snel en zeker vliegt.' Maria Montessori

Enquête

In een enquête onder ouders waarvan de kinderen naar een montessori-school gaan, blijkt een kwart van de gezinnen hun kinderen meer bij de dagelijkse huishoudelijke taken te betrekken dan voor de opkomst van het coronavirus. Meer dan driekwart van de kinderen werkt iedere dag minstens een dagdeel aan het schoolwerk. Een groot deel van de ouders geeft aan dat ze deze periode heel anders samenleven dan ervoor. Ouders en kinderen die nu iedere dag thuis zijn overleggen vaker met elkaar: wie gebruikt er wanneer de computer en wanneer werken de kinderen voor school. Ze bespreken hoe zij rekening met elkaar kunnen houden. Ook zijn de kinderen meer betrokken bij de alledaagse huishoudelijke taken. Al met al ervaart het merendeel van de ouders dat het thuiswerken en samenleven een positieve werking hebben op verantwoordelijk samenleven binnen het gezin.

Annabelle, leerling van Joëlle Meijer, wil vaker helpen met koken. Zij bespreekt met haar ouders hoe ze dat kunnen aanpakken.

M

Montessoripraktijk in coronatijd

Bob Molier

‘Het onderwijs is de enige sector die er zelf op heeft aangedrongen de deuren te mogen sluiten, eindexamens in het voortgezet onderwijs werden al snel afgeblazen. En vecht de sector wel genoeg voor zwakke kinderen?’ Frank Kalshoven houdt ervan om uitdagend te formuleren. ‘Onderwijsbestuur verdient geen lof voor gedrag in crisistijd’, stelde hij in De Volkskrant. Montessori Magazine ging op zoek naar basale waarden van montessori-educatie en naar praktijkverhalen uit primair en voortgezet montessorionderwijs.

Rust en bezinning

Alles moet anders in crisistijd. Martine Lammerts (Montessori Ontwikkelcentrum) pleit, middenin tijden van onzekerheid en stress, voor bezinning op de waarden van montessori-educatie: waartoe bieden we onderwijs en voeden we op? Specifieker: ‘Hoe houden we bij de inrichting van onderwijs op afstand vast aan onze waarden persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie, met aandacht voor de verschillen in tempo, aanleg en belangstelling?’ Zij denkt ook aan ouders: ‘Die moeten ineens thuis kinderen opvangen,

voorzien van computers, helpen met beeldcommunicatie én lesgeven. Hun kinderen kunnen nauwelijks de deur uit. Vaak gaat het om meerdere kinderen in de schoolleeftijd, soms een mix van peuter, kleuter en puber met elk een geheel eigen tijdsbeleving en eigen behoeften. Hoe kunnen ouders hun kinderen allemaal bedienen? Hoe stellen wij als professionals hen gerust dat hun kinderen niet op achterstand komen en hoe steunen we ze om samen met hun kinderen de wereld te ontdekken?’ Corona biedt ook kansen, stelt Lammerts: ‘Voor ouders en kinde-

ren om elkaar beter te leren kennen; er is tijd voor rust en bezinning. Leraren krijgen meer inkijk in de thuissetting en tussen school en ouders zal het toegenomen wederzijdse begrip een positief effect hebben op de gezamenlijke taak om bij te dragen aan de ontwikkeling van de kinderen.’

Alle schooldagen open

Waarom de scholen zo snel dicht gingen, vroeg Kalshoven. ‘Omdat er een gezondheidscrisis uitbrak waarbij we zelfs nu nog niet weten hoe de verspreiding van het coronavirus precies verloopt en welke rol leerlingen hierin spelen’, zegt Jan Wouter Koning, rector van het Montessori Lyceum Rotterdam. ‘Alle Nederlanders kregen de opdracht zoveel mogelijk thuis te werken en ook in scholen hebben gezondheid en veiligheid prioriteit. Het docentenbestand kent een flinke medische risicogroep en ook partners van docenten behoren daartoe. Met dit alles vind ik het

terecht en begrijpelijk dat het kabinet besloten heeft om in principe de scholen (voor het verzorgen van fysiek onderwijs) te sluiten.’

Koning heeft geen totaaloverzicht hoe alle scholen voor voortgezet (montessori)onderwijs het leren op afstand hebben ingevuld. ‘Zelf dachten we toen de school dicht moest: wat betekent dit en hoe gaan we met name onze kwetsbare leerlingen opvangen? De school is geen dag dicht geweest. Schoolleiding was aanwezig, coördinatoren in wisselbeurten, docenten die vanuit hun lokaal online lessen verzorgden. Onder de bezielende begeleiding van een viertal docenten, onze ‘hulpdienst’ hebben wij net als andere scholen binnen 48 uur ons onderwijs op afstand via Microsoft Teams weten te realiseren. Daarbij moest een aantal docenten die dit lastig vonden een drempel overwinnen. Omdat zij weinig affiniteit hebben met ICT, maar ook omdat juist in montessorionderwijs de didactiek de pedagogiek volgt en ontmoetingen cruciaal zijn. Ondertussen kwamen kwetsbare leerlingen naar school en zijn we niemand uit het oog verloren. Bij een aantal thuiswerkende leerlingen onderhielden mentoren nauwer contact en zijn schoolmaatschappelijk werk en het zorgteam ingeschakeld.’

De rector prijst het team van het RML voor hun enorme inzet, creativiteit en inventiviteit. ‘Docenten plaatsten niet zomaar lessen in Magister om vervolgens digitaal te toetsen, maar bedachten allerlei praktische opdrachten, maakten films met uitleg, namen online mondelinge toetsen af. En onderschat de kinderen niet, die kwamen zelf ook met ideeën. Montessorileerlingen hebben het voordeel dat ze al hebben geleerd om bij leervragen te bedenken hoe zij antwoorden vinden en om te plannen. Toch is, ondanks de snelle aanpassing aan en de steeds betere uitvoering van het onderwijs op afstand, dit niet de vorm waar je blijvend voor wilt kiezen. Maar wie zou dat verwachten?’

Toen minister-president Rutte meldde dat leerlingen waarschijnlijk – het was medio april nog niet zeker – begin juni weer naar school mochten, bracht het RML in kaart wat de leerlingen echt no-

dig hebben om het volgende schooljaar goed in te gaan. Koning: ‘Rond deze hoofdvraag bedachten we les- en toetsvormen. Het Centraal Schriftelijk Eindexamen was al afgeblazen. Daar moeten alle partijen (bijvoorbeeld de VO-Raad, het LAKS en het ministerie van Onderwijs) goed over hebben nagedacht. Omdat nog niet voorzien kon worden hoe de situatie zich zou gaan ontwikkelen, heb ik begrip voor dit besluit: zo’n Centraal Eindexamen kun je niet op het laatste moment nog afblazen, met alle consequenties die daaraan hangen. Ik ben er trots op dat het ons is gelukt om alle schoolexamens daadwerkelijk op school af te nemen. Het vraagt veel inzet. Docenten, mentoren, onderwijs-ondersteunend personeel, de schoolleiding, iedereen heeft zich nog meer dan anders ingezet om deze omwenteling in onderwijsland te realiseren.’

Meets & greets primair onderwijs

Hoe hielden leraren in het primair montessorionderwijs (pmo) tijdens de lockdown de montessoriwaarden persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie boven water? Hierover spraken leraren en leidinggevenden in digitale meets & greets op 9 april tijdens de totale lockdown en op 14 mei, in de periode van halve klassen. Jaap de Brouwer en Patrick Sins van het lectoraat Vernieuwingsonderwijs organiseerden deze gesprekken.¹ Wat noemden de deelnemers zoal?

Tijdens de lockdown stuurden leraren de kinderen vooral níet met een grote hoeveelheid werk naar huis. De kinderen hebben wel behoefte aan werk, maar dat hoeft niet direct een grote stapel taal- en rekenwerk te zijn. Veel mooier is het om ouders te stimuleren om thuis zintuiglijke materialen te

Jan Wouter Koning, rector Montessori Lyceum Rotterdam, lid NMV-bestuur, lid NMV-Netwerk 12-18

verzamelen waarmee kleuters kunnen ordenen van klein naar groot of op kleur. Om kinderen te laten helpen met huishoudelijke taken en met koken – samen recepten lezen en hoeveelheden afwegen. Om samen te werken in de tuin. Ouders leverden zelf ook mooie voorbeelden aan, over bijvoorbeeld sorteerwerkjes.

De leraren bij de meet & greet vinden dat montessorileerlingen een voordeel hebben ten opzichte van leerlingen op reguliere scholen vanwege het eigenaarschap dat kinderen hebben over hun eigen leren. Ook zijn de kinderen gewend dat ze veel vrijheid krijgen op school. De vrijheid om je eigen werk te kiezen, het werk in je eigen tempo te maken of in een bepaalde volgorde. De kinderen maken bewijswerkjes wanneer zij denken dat ze zich een doel eigen hebben gemaakt. Die combinatie van eigenaarschap en vrijheid komt nu goed van pas, het is in die zin niet anders dan op school. Leraren ontbeerden vooral het échte contact met de kinderen, de mogelijkheid om niet

¹ <https://bit.ly/KalshovenStellingenVK>

² Zie op Montessorinet verslag van 9 april <https://bit.ly/20200409-meetgreet> en van 14 mei <https://bit.ly/20200514-meetgreet>

Lex Spee, bestuurder MOZON, voorzitter NMV-Netwerk 0-12

de duimschroeven aan en wilden elke dag precies weten wat hun kind moest doen. Maar zo werkt het niet op een montessorischool, bespraken leraren met de ouders. Zij stelden de ouders ook gerust dat kinderen geen leerachterstanden hebben opgelopen. Er is verschil in wat kinderen van huis uit mee hebben gekregen, maar op school

alleen de bewijzen van het werk onder ogen te krijgen maar het proces te zien waarmee die tot stand kwamen. En om te observeren aan welke volgende stappen het kind toe is op weg naar zelfstandigheid.

gaan zij elk op eigen niveau verder. Een grote winst is het toegenomen contact tussen school en ouders. Thuis hebben ouders nu ook aan een voorbereide omgeving gewerkt.

Op de overschakeling van fysiek les naar afstandsonderwijs kijken leraren met gemengde gevoelens terug. Teams toonden 'geweldige verandercapaciteit' en werkten 'intens samen, veel minder ieder voor zich' maar het moest allemaal wel érg snel.

Lockdown - halve klassen - op naar hele klassen

Half maart, aan het begin van de lockdown, moesten scholen als een hazen een leeromgeving inrichten voor onderwijs op afstand. MOZON-bestuurder Lex Spee prijst de teams, leraren en directeurs voor hun grote inzet, zij hebben daar in korte termijn vorm en inhoud aan gegeven. Leraren zetten opdrachten online, maakten filmpjes, leerden werken met beeldcommunicatie. Veel tijd om te kiezen was er niet, digitale opties waren er wel: Microsoft Teams, Zoom, Google Classroom. 'Na de start werd dat nog verder ingevuld. Tegelijk vingen scholen kinderen op van ouders met vitale beroepen en uit kwetsbare gezinnen én hielden zij individueel en in groepen contact met leerlingen en ouders. Waar kinderen

niet reageerden volgden huisbezoeken. In sommige gevallen brachten leraren ook werk aan huis of kwamen kinderen naar school om het werk op te halen. In Venray noemden we dit het raam van Venray.'

Daarna veranderde de situatie nog twee keer: eerst mochten halve klassen terug en per 8 juni alle leerlingen. De invulling daarvan kostte ook hoofdbrekens, en die moest vorm krijgen terwijl het onderwijs doorging. Dus ook toen leraren halve klassen op school lesgeven en halve klassen thuis begeleiden. Spee: 'Het verliep allemaal in een opperbeste sfeer met veel collegialiteit. Collega's met kinderen die ook thuis waren werden zoveel als mogelijk geholpen door andere collega's. Ook met de collega's van de kinderopvang maakten we goede afspraken.' Schoolleiders begeleidde de processen en konden alles vooral goed voor elkaar krijgen met actieve steun van hun medezeggenschapsraad (MR), stelt Lex Spee. Want de school moest haar organisatie sneller aanpassen aan de protocollen dan de MR formeel de tijd had om te reageren op de voorstellen. 'En kom maar eens tot een gewogen oordeel wanneer alle leerlingen weer welkom moeten zijn en ouders en tweederde van de Nederlandse leraren zich zorgen maken of dat allemaal wel veilig kan.'

Daar komt bij dat in Nederland leraren niet mogen werken wanneer zijzelf of hun partners tot een risicogroep behoren of wanneer een huisgenoot corona heeft. En het kabinet toont begrip voor ouders die hun kind thuishouden omdat zij de risico's nog te groot vinden, dus er zijn nog behoorlijk wat kinderen thuis. Dit alles vraagt veel van teams. Wat zijn de keuzes voor scholen met onderbezetting? Spee verwacht creatieve oplossingen. 'We gaan om goed onderwijs te blijven geven verantwoord improviseren, dat is ons montessoriaan wel toevertrouwd.'

³ Stichting voor Montessorionderwijs Zuidoost Nederland

Vrede op aarde, in de mensen een welbehagen

Rogier Dijk

Kerst is mijn favoriete tijd van het jaar. Ik maak tijd voor anderen, hoor graag mooie koren, geniet van feestelijke versiering, heerlijk koken en van cadeaus. En bovenal brengt deze tijd het beste in de mens naar boven. Ik ervaar kinderlijke hoop als ik zie waartoe de mens plotseling in staat is. Veel mensen zijn aardiger, opener, vrolijker en vrijgevinger rond de kerst. Het lijkt net of de meest krachtige versie van mensen naar buiten komt, intrinsieke goedheid krijgt de ruimte. Ik ervaar dan oprecht dat welbehagen en vrede een sterk verband hebben. Martin Seligman, een van de grondleggers van de positieve psychologie, zou het 'welzijn' noemen. Maria Montessori beschrijft in *Education and Peace* dat het geestelijk welzijn van de mens, innerlijke vrede, de sleutel is tot uiterlijke vrede. En dat waar wij als volwassenen zo naar verlangen al bij de aankomst op onze complexe aarde in elk kind gebakken zit: 'Het kind is de ware schepper van de mensheid en wij zouden hem als onze vader moeten erkennen. In elk kind liggen de grote geheimen van onze oorsprong verborgen. De wezenlijke zijnsvorm van de mens wordt door het kind aan de volwassenen geopenbaard. In dit opzicht is het kind onze leermeester.' Het feest der lichten heeft tevens aantrekkingskracht omdat men, na de kortste dag van het jaar, de geboorte van nieuw leven viert. Het kindeke Jezus, als verlicht symbool voor elke ziel die geboren wordt, met de openbaring van een mogelijkheid op een nieuwe wereld in zich.¹ Elk mens arriveert op deze planeet met intrinsieke liefde, empathie, altruïsme, scheppingskracht, creativiteit, gelijkwaardigheid en vrede. Maar naarmate het kind geconditioneerd wordt door opvoeding en onderwijs

ontdekt het de oneerlijke volwassen wereld en leert hij van de grote mensen hoe hij daarin moet acteren. Stap voor stap raakt hij verder verwijderd van de wijsheid en innerlijke stem waarmee hij geboren was. Tegen de tijd dat het kind in de brugklas zit is hij al twaalf jaar verwijderd van het eerste licht. Sommige leerkrachten gaan met de adolescent om alsof zijn karakter en mindset al verstokt zijn. Ieder mens doorleeft nare ervaringen en maakt missers in bijna elk proces van ontwikkeling. Niet de ervaring zelf maar de reactie daarop bepaalt het effect op de lange duur. Kinderen zien volwassenen in onwenselijke omstandigheden dikwijls reageren vanuit eigen pijn of ego. Seligman pleit er in zijn revolutionaire boek *Flourish*² voor om op school het vak welzijn in te voeren. Kernpunten voor dit welzijn bestaan uit positieve emoties, verbinding en toewijding, positieve relaties, betekenis, bekwaamheid en vervulling. Dat sluit goed aan bij Montessori's gedachtengoed over de kosmische taak en de vraag: 'Waarom zijn wij op aarde?' Middelbare scholen die werken met een welzijnsprogramma zien een sterke afname van depressies, angsten en eenzaamheid. En groei in veerkracht, flow, dankbaarheid en handelen vanuit je kracht. Veel leerkrachten doorleefden overigens zelf een diepe persoonlijke transformatie tijdens de training voor dit programma en ervaren naderhand meer welzijn en geluk in hun werk en privéleven. Aan de vraag: 'Why Couldn't It Be Christmas Everyday?' kan wat mij betreft in het montessorionderwijs dagelijks invulling gegeven worden. Want wat een verschil kunnen montessorischolen maken als zij Montessori's droom vervullen en het vak 'vrede' invoeren voor de

hele school. En dat kán: combineer Seligman's Welzijn met Geweldloze Communicatie (Marshall B. Rosenberg), Deep Democracy (Arny Mindell) en de Zeven eigenschappen van effectief leiderschap (Stephen Covey) en er ontstaat zomaar een wetenschappelijk onderbouwde doorlopende ontwikkelingslijn vrede. Mario Montessori (kleinzoon en psychoanalist) stelt dat het doel van de montessorioopvoeding de vorming is van de gehele persoonlijkheid van het kind.³ Maria Montessori gaf ons, geïnspireerd door haar intellectuele vriend Mahatma Gandhi, een duidelijke missie mee: 'Het voorkomen van conflicten en oorlog is een politieke zaak, vrede stichten is dé taak van het onderwijs.'⁴

¹ Montessori, M. 'Education and Peace'. Amsterdam: Montessori-Pierson (1949)

² Vanuit haar katholieke achtergrond en theosofische invloeden gebruikt Maria Montessori regelmatig de christelijke mystiek en symboliek om haar mensvisie beeldend kracht bij te zetten

³ Tolle, E. (2019) 'Een Nieuwe Aarde'. East Rutherford: Dutton & Montessori, M. (1941) 'Door het kind naar de nieuwe wereld' Zoetermeer: NMV

⁴ Seligman E.P. (2013), 'Flourish'. New York: Atria paperback

⁵ Montessori, M.M. (1978) 'Montessori opvoeding en ontwikkeling'. Baarn: Hollandia

⁶ Montessori, M. (1949) 'Education and Peace'. Amsterdam: Montessori-Pierson

Nieuwe vriendschappen

Op 14 mei waren de klassen alweer half bezet. Tijdens de meet & greet bespraken de deelnemers onder meer sociale aspecten en de rol van ouders. Halve klassen leidden tot nieuwe groepsdynamiek: nieuwe vriendschappen, stille kinderen traden meer op de voorgrond. Maar het leidde ook tot gemis van vriendjes en vriendinnetjes die in de andere halve groep zaten en niet tegelijk naar school kwamen. Hoe voelde dat voor de kinderen? Een leerkracht liet kinderen aan het begin en aan het eind van de dag op een emotiethermometer hun gevoelens aangeven en besprak dat in de groepen. Een ander maakte een 'piekerpot' waar kinderen op een briefje hun zorgen in kwijt konden. Weer een ander beschreef hoe de kinderen na terugkeer op school 'duiken op de materialen en de kosmische kast plunderen'. Veel kinderen wilden meteen aan het werk. Niet alle kinderen hadden het thuis even makkelijk gehad. Sommige ouders waren bang dat ze te weinig zouden leren. Die draaiden hun kinderen

d

De coronacrisis: voer voor burgerschapsvorming en kosmisch onderwijs

Lida Klaver is onderzoeker bij het lectoraat Vernieuwingsonderwijs en TechYourFuture
Jaap de Brouwer is onderzoeker bij het lectoraat Vernieuwingsonderwijs en montessoriopleider bij Saxion

Burgerschapsvorming is voor veel scholen een onderwijsthema dat een beetje 'hangt'. Het is onduidelijk wat met burgerschap bedoeld wordt, wat we ermee beogen en hoe we het op school vormgeven. Totdat het coronavirus zich over de wereld verspreidt en het belang van burgerschapsvorming in één klap duidelijk maakt.

Verantwoordelijkheid nemen en krijgen

Je zou kunnen stellen dat de coronacrisis 'een wereldwijde oefening in burgerschap' is.¹ De maatregelen die de overheid neemt om de gevolgen van de coronacrisis te minimaliseren hebben grote impact op ieders leven:

thuiswerken bijvoorbeeld, maar ook zelf zorgvuldig afwegen of we wel of niet naar buiten gaan. Premier Rutte vraagt ons om onze verantwoordelijkheid te nemen en de adviezen (blijf thuis) zo veel mogelijk op te volgen. En hij vraagt meer: niet alleen om verantwoordelijkheid te nemen voor onze

eigen gezondheid en ons eigen welzijn, maar ook om ons verantwoordelijk te voelen voor mensen om ons heen en zelfs voor heel Nederland. We nemen niet alleen verantwoordelijkheid, we krijgen die ook. Mensen bedenken wat ze kunnen doen voor een ander, hoe ze kunnen bijdragen aan oplossingen voor dit maatschappelijke probleem. Burgers nemen initiatieven die zorgverleners een hart onder de riem steken, die eenzaamheid tegengaan of de financiële problemen van anderen verlichten. Als burgerschap uitgelegd kan worden als je oriënteren op je rol in de maatschappij, dan is de afgelopen tijd inderdaad een goede oefening in burgerschap geweest.

Montessori-oren

Wie met 'montessori-oren' naar de boodschap van Mark Rutte luistert, hoort ook nog wat anders. De belangrijkste grondwaarden van ons onderwijs komen terug in Ruttes verhaal: zelfstandig en verstandig beslissen over je eigen gedrag; verantwoord omgaan met de vrijheid die je nog hebt tijdens de coronacrisis; én de verantwoordelijkheid nemen om op een positieve manier een bijdrage

te leveren aan de maatschappij. In essentie vraagt Rutte om burgerschap, maar zijn dit niet de basisprincipes waar wij kinderen altijd op aanspreken in ons onderwijs? Kortom: is montessorionderwijs per definitie onderwijs in burgerschap?

Misschien is burgerschapsonderwijs ook helemaal niet nieuw. Maria Montessori bepleit dat onderwijs zich moet inzetten voor de ontwikkeling van kinderen tot wereldburgers. Het concept van kosmische opvoeding en onderwijs (KOO) is bedoeld als bijdrage om deze ontwikkeling mogelijk te maken. Het streven van het concept KOO is niet zozeer om kinderen zo veel mogelijk kennis te laten opdoen, maar om deze kennis te gebruiken om de wereld om je heen te begrijpen. Deze kennis stelt kinderen in staat om een positieve bijdrage te leveren aan de wereld. Volgens Mario Montessori zou het resultaat van kosmische opvoeding en onderwijs dan ook een persoonlijke interesse en betrokkenheid bij de wereld moeten zijn, én begrip van de betekenis van de dingen die er in de wereld gebeuren.² De coronacrisis verheldert het belang van burgerschapsonderwijs en van KOO: kennis gebruiken om een positieve bijdrage te leveren aan de wereld.

Bèta burgerschap

Hoe combineren we deze twee onderwijsdoelen in het montessorionderwijs? Het lectoraat Vernieuwingsonderwijs en TechYourFuture ontwikkelden bèta burgerschap: een didactische aanpak voor het ontwikkelen van burgerschapscompetenties die naadloos aansluit bij de doelen van KOO. Bèta burgerschap nodigt kinderen uit om kritisch mee te denken over maatschappelijk-technologische vraagstukken. Het uitgangspunt is

dat kinderen nieuwsgierig zijn naar de wereld om hen heen en dat ze willen 'weten hoe het zit'. Het doel is om kinderen betrokken te laten raken bij maatschappelijk-technologische vraagstukken, zodat zij zich medeverantwoordelijk voelen om problemen op te lossen. Een voorbeeld is het gebruik van de corona-app: belangrijk voor de volksgezondheid, maar hoe zit het met de privacy? Met bèta burgerschap leren kinderen om kritisch na te denken over de ontwikkelingen in de wereld en hoe zij zich daartoe kunnen verhouden.

Zes didactische principes

Groepsgewijs probleemoplossen vormt de kern van bèta burgerschap³, met onderwijsactiviteiten volgens een zestal

didactische principes. Kinderen leren over (1) een maatschappelijk relevant vraagstuk, en doen (2) kennis op over het vraagstuk vanuit de technologische en bèta hoek. Kinderen leren (3) samen denken: ze wisselen informatie, kennis en ideeën uit. Door (4) het toepassen van het zogeheten 'netwerkdenken' bekijken de kinderen het vraagstuk en mogelijke oplossingen vanuit verschillende perspectieven. Door te (5) argumenteren kunnen (6) goede beslissingen worden genomen. De didactische principes komen in verschillende mate terug in de onderwijsactiviteiten die de leraar ontwerpt. Wanneer kinderen in een groepje discussiëren kunnen ze allemaal samenkomen: kinderen nemen samen een beslissing over een

Een voorbeeld: de coronacrisis als kosmisch onderwerp en burgerschapsonderwijs

Stap 1: Bèta burgerschap begint met het verkennen van een geschikt maatschappelijk relevant vraagstuk. De coronacrisis biedt hiervoor volop kansen: wat voor spel gaan we spelen als we 1,5 meter afstand moeten houden? Wat adviseren we de school voor goed thuisonderwijs? Hoe kunnen we ziekenhuizen ontlasten? Tot en met: wat is er belangrijker in de corona-app: de volksgezondheid of de privacy? Kies een vraagstuk dat dicht bij de kinderen ligt en hen bezighoudt. Zo'n vraagstuk kan uiteraard ook uit de kinderen komen.

Stap 2: Leer meer over verschillende aspecten van het vraagstuk. Wat zijn de consequenties voor de economie, zijn er ethische aspecten om rekening mee te houden en welke sociaal-culturele vragen roept dit op? Onderzoek ook wat de verschillende betrokkenen van het onderwerp weten en vinden. Denk hierbij aan kinderen, ouders, artsen, de politiek of andere experts binnen het vraagstuk. Ga na wat zij vinden en welke mogelijke oplossingen zij te bieden hebben. Dit kan op heel veel verschillende manieren. Lees bijvoorbeeld een krantenbericht waarin meerdere perspectieven naar voren komen of ga in gesprek met een expert.

Stap 3: Laat kinderen in kleine groepen discussiëren over de meest optimale oplossing. Argumenten voorbereiden kan kinderen helpen tijdens de discussie hun mening te onderbouwen en in te gaan op elkaars argumenten. Netwerkdenken is ook belangrijk bij het beslissen: wat zijn de gevolgen van verschillende oplossingen voor betrokkenen?

Stap 4: Bespreek het traject na. Hoe vonden kinderen het? Is hun mening veranderd? Vinden ze het belangrijk om over het vraagstuk te leren? Welke argumenten waren doorslaggevend? Presenteer de gekozen oplossingen aan betrokkenen en onderzoek in hoeverre er naar de gevonden oplossingen gehandeld kan worden.

Kinderen lossen groepsgewijs bèta problemen op

¹ Harari, Y. N. (2020, 20 maart). Yuval Noah Harari: the world after coronavirus. <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>
² Mario Montessori (1976). *Education for Human Development: Understanding Montessori*. New York: Schocken Books
³ Tolkamp, J., Guérin, L., & Klaver, L. (2019). *Bèta en technologie in burgerschapsonderwijs*. Deventer: TechYourFuture.

Groepsovernachtingen voor Onderwijs & verenigingen

Bij Stichting Paasheuvelgroep houden we van blijde gezichten, van lekker samen zijn in een mooie natuurlijke omgeving. Wij geloven in het traditionele kamp, maar dan wel in een hedendaags jasje.

- ✓ **Groepsovernachtingen met respect voor de natuur**
- ✓ **Veel ruimte voor sport en spel**
- ✓ **42 groepsaccommodaties op 10 locaties**
- ✓ **Meer dan 600 schoolkampen per jaar**

Hoe gaat het nu met Corona?

Door het Corona virus hebben veel kinderen elkaar en school moeten missen. Dat doet ons pijn.

Ons terrein staat momenteel leeg. Dat is lastig, maar het zijn vooral de lachende gezichten die we missen.

Want we weten uit ervaring hoe belangrijk het kamp voor de kinderen is.

Gelukkig wordt het onderwijs weer opgestart en we willen laten weten dat we er voor jullie zijn!

42 VERBLIJVEN IN:

> Austerlitz	> Oosterhout	> Teteringen
> Baarn	> Oostvoorne	> Vierhouten
> Epe	> Ossendrecht	
> Evertsoord	> Stroe	

Kijk voor meer informatie op
www.groepsgebouw.nl/montessori

maatschappelijk-technologisch vraagstuk door middel van het netwerkdenken, argumenteren en door gebruik te maken van de opgedane kennis. Wanneer je onderwijsactiviteiten gaat ontwerpen op basis van deze principes, helpt de volgende ordening: begin met het verkennen van een vraagstuk, analyseer het vraagstuk, neem een beslissing en bespreek ten slotte na. Dit kan in vier lessen, maar kinderen kunnen ook zelf informatie zoeken, op bedrijfsbezoek gaan en zelf oplossingen bedenken. Zo is bèta burgerschap een langer durend onderwerp waar kinderen aan werken.

De praktijk

Montessorischool De Wielerbaan in Enschede werkte twee jaar lang met bèta burgerschap in projecten van een aantal weken. 'Door bèta burgerschap leren de kinderen mee te praten, denken en beslissen over maatschappelijke vraagstukken', vertelt Karin Veldscholte, schoolleider in opleiding. 'Kinderen zijn nieuwsgierig en verwonderen zich

over de wereld. Zij nemen initiatief, voelen zich verantwoordelijk voor de vraagstukken en kiezen hun eigen weg om met oplossingen te komen. Bèta burgerschap past goed bij ons kosmisch onderwijs waarin we kinderen leren zich respectvol en verantwoordelijk ten opzichte van de wereld en de maatschappij te gedragen. We beginnen onze kosmische onderwerpen met prikkelen van de nieuwsgierigheid: we willen dat kinderen zich verwonderen. Maatschappelijk-technologische vraagstukken zijn daar heel geschikt voor, zulke thema's sluiten aan bij de belevingswereld van kinderen.

Daarnaast is samenwerkend leren een belangrijk onderdeel van ons onderwijs, zeker in de bovenbouw. Groepsgewijs probleemoplossen van bèta burgerschap vormt een mooie combinatie tussen samenwerken, leren en kosmisch onderwijs'.

Nadat bovenbouwleraren merkten hoe enthousiast en gemotiveerd kinderen

werkten aan de kosmische onderwerpen waarin bèta burgerschap geïntegreerd is, integreert De Wielerbaan bèta burgerschap komend schooljaar in de hele school. Het hele team krijgt een jaar lang training. Veldscholte: 'De trainingen moeten ons nog meer houvast bieden hoe we bèta burgerschap integreren bij het kosmisch onderwijs. Onze werkgroep bèta burgerschap gaat de kar trekken, bereidt lessen voor, organiseert projecten en zorgt ervoor dat het blijft leven in de school.'

Basiswaarden

Burgerschap kun je uitleggen als oriëntatie op je rol in de maatschappij. De integratie van bèta burgerschap in onze kosmische opvoeding en onderwijs is daarvoor een mooie werkwijze. De coronacrisis toont ons dat verstandig en verantwoordelijk beslissingen nemen basisonderdelen van burgerschap vormen. Dat deze beslissingen niet alleen vanuit je eigen perspectief genomen kunnen worden, maar dat je ook de verantwoordelijkheid hebt voor je medemensen. Basiswaarden die ook nadrukkelijk binnen onze kosmische opvoeding en onderwijs gelden.

Download het praktijkboek Bèta en technologie in burgerschapsonderwijs met tips en voorbeelden gratis op <https://bit.ly/betaburger>

i

Ik help kinderen denken in oplossingen
(en mijn collega's ook)

*Annemieke Eshuis
Leerkracht, taal- en mid-
denbouwcoördinator op
Montessori Kindcentrum de
Plotter
Lid ontwikkelgroep en audit
commissie NMV*

Daar zaten we dan opeens thuis of in een leeg klaslokaal online met kinderen te werken. Met Google Classroom hebben we meteen na de sluiting van de scholen een complete digitale leeromgeving gecreëerd. Het kan eigenlijk geen toeval zijn dat het thema van dit Montessori Magazine 'verantwoord samenleven' is. Met de kwestie 'ik help kinderen denken in oplossingen'. Want denken in mogelijkheden en oplossingen was nog meer dan anders nodig om een nieuwe vorm van onderwijs geven te ontwikkelen. Als team hebben wij in no time werk online klaargezet, alles gekoppeld aan de doelen van de kinderen. Niet alleen voor taal en rekenen maar ook voor kosmisch onderwijs, cultuur en beweging.

Van online lesgeven naar videobellen was een volgende uitdaging. Waar de ene collega zichzelf had overtroffen in zich eigen maken van de digitale leeromgeving, was het voor een ander een hele stap om online met een kind in gesprek te gaan. We luisterden goed naar elkaar en gaven elkaar de ruimte en al snel was iedereen aan het videobellen en werden er individuele lesjes en groepslesjes gegeven. We werden steeds creatiever en bedachten steeds andere manieren om online montessorilesjes te geven. Ook de kinderen en hun ouders lieten steeds weer op andere manieren zien waar zij thuis aan werkten. Zo kreeg ik prachtige ontwerpen van kinderboerderijen en dierentuinen, waarbij kinderen de omtrek berekenden. Ik genoot van de mooie verhalen en illustraties bij de lesjes woordbenoemen. Niet alles lukte meteen en niet elk montessorilesje was online even makkelijk te geven, maar we zochten samen naar wat wel kon en daar mogen we trots op zijn. Dit geldt natuurlijk niet alleen voor ons kindcentrum maar voor alle montessorikindcentra en -scholen en niet te vergeten de kinderen en hun ouders. We hebben het toch maar 'even' gedaan met elkaar.

*Manja Haze
Directeur Montessori
Kinderopvang Mickey, Hengelo
Montessoritrainer en -coach
jonge kind*

Onze montessoripeuterleidsters hebben een aantal zinnigjes die op veel momenten ingezet kunnen worden om het oplossend vermogen van het jonge kind te stimuleren. Een voorbeeld.

Lot (3,2 jaar) loopt naar leidster Saskia en vertelt dat ze water heeft gemorst op de tafel. Saskia zegt begripvol: 'Ja, ik zie het. En nu?' Ze laat een stilte vallen. Ze hoort Lot denken. 'Opvegen', zegt ze. Saskia knikt bevestigend: 'Ja, je kunt de tafel droog maken. Waarmee kun je de tafel droog maken?' 'Met een doekje', zegt Lot na een aantal tellen. Saskia knikt glimlachend naar Lot. Het is verleidelijk om direct aan Lot te vragen of ze weet wáár ze een doekje kan vinden, maar Saskia wacht. Ze geeft de peuter tijd om de volgende stap – het doekje uit zichzelf pakken – zelf te zetten. Lot draait zich om en loopt naar de keukenla. Ze opent de la, neemt er een doekje uit, loopt naar de tafel en dept het water op. Saskia kijkt toe van een afstandje. Lot gaat verder met haar werkje. Als ze klaar is, ruimt ze haar werkje op. Het doekje legt ze op het aanrecht.

Saskia loopt naar Lot toe en vraagt: 'Is het doekje erg nat?' Lot knikt. Ze heeft nog niet eerder een doekje uitgewrongen en krijgt hierin een lesje van Saskia. Als Lot klaar is met het uitwringen van het doekje legt ze het weer op het aanrecht. Saskia vraagt haar wat er nu met het doekje gedaan moet worden. 'Ophangen', antwoordt Lot blij. Ze pakt het doekje en loopt met een huppelpasje naar de waslijn. Ze pakt een wasknijper en met de tong uit de mond hangt ze het doekje op.

*Maarten Stuijbergen
Directeur-bestuurder
Montessorischool
Leidschenveen
Opleider Haagse Hogeschool*

Wij volwassenen zien maar lastig licht aan het einde van een tunnel en denken al snel in beperkingen. Een gemiddelde kamer volwassenen bedient zich van eenloedgolf aan mitsen en maren. Zo niet kinderen: zij vormen bij uitstek de ideale doelgroep om positieve perspectieven en creatieve oplossingen te genereren.

Een aantal jaren geleden werkten wij in Leidschenveen schoolbreed aan een project over duurzaamheid. De kinderen verzorgden een stortvloed aan creativiteit, productiviteit en slimme oplossingen voor de complexe problemen waarvoor volwassenen geen pasklaar antwoord hebben. In mijn bovenbouwgroep was problematiek rondom watergebruik de favoriete uitdaging en dan met name het veel te lange douchen. Sommige kinderen maakten op eigen initiatief schema's waarin ze nauwgezet bijhielden wie in hun gezin hoe lang douchte. De cijfers waren dermate schokkend dat dit zorgde voor een golf van activiteiten bij andere kinderen. Een paar van hen ontwierpen een douchemeter waarmee je precies je douchebeurt kunt afbakenen in tijd. Douchemeters gingen mee naar huis en met deze operatie brachten de kinderen terstond hun gezinnen in beweging om korter te gaan douchen.

Tegelijkertijd bouwde ik als leerkracht mee aan het landelijke project WaterSpaarders, geïnitieerd door de Missing Chapter Foundation. Deze stichting houdt zich actief bezig met het aanwakken van een intergenerationele dialoog vanuit de noodzaak om de generatie van morgen te betrekken bij de besluitvorming van vandaag. Vele kinderen hebben de afgelopen jaren in samenwerking nagedacht over de bovenstaande complexe problematiek. Hiermee ontwikkelen deze kinderen vertrouwen dat zij kunnen helpen betekenisvolle stenen te verleggen in de dynamische wereld waarin ze leven. Het is en blijft van cruciaal belang om de stem van kinderen door te laten klinken in de belangrijke keuzes die we vandaag maken en die directe impact hebben op de toekomstige generaties.

*Gabriël Enkelaar
Teamleider onderbouw (havo-
vwo) scholengemeenschap
Pantarijn in Wageningen*

Verantwoord samenleven in tijden van corona. Kinderen en collega's helpen om te denken in termen van oplossingen. Wat leren we veel in deze bizarre tijden! Wat worden we op de proef gesteld en uitgedaagd om oplossingen te vinden voor de problemen in de 1,5-meter-samenleving. Dit vraagt veel creativiteit en out-of-the-box-denken van ons allemaal. We zijn hardhandig uit onze comfortzone gerukt. Omdat vrijwel niets meer vanzelfsprekend is bedenken we sneller dan ooit met elkaar nieuwe oplossingen en passen die ook toe.

Ook op onze school krijgt leren op afstand een enorme boost. We proberen al jaren om het eigenaarschap bij leerlingen te vergroten. Onze school wil zowel bij leerlingen als docenten montessoriaans leiderschap ontwikkelen over henzelf en hun omgeving. Waarin we conflicten als kansen zien om vrijmoedig met elkaar te spreken en openhartig naar elkaar te luisteren. Wij stimuleren dit door schoolleiders en docenten deel te laten nemen aan een cursus Deep Democracy bij Frank Weijers (zie als start zijn boekje *Spelen met Ruimte* of www.deepdemocracy.nl). Jan Durk Tuinier helpt ons om vredeseducatie (www.vredeseducatie.nl) in de meest brede zin van het woord een plek te geven in ons onderwijs, zowel binnen onze school als in de relatie met de wereld om ons heen. Maar zelfs in Wageningen, de stad van het 'bevrijdingsvuur', is dat nog niet zo'n eenvoudige zaak. Helemaal niet wanneer we alleen maar via internet contact met elkaar hebben. Daarom verlangen we allemaal intens naar het moment waarop we elkaar weer kunnen ontmoeten. Het is essentieel voor montessorionderwijs dat de leerlingen echt in beeld zijn en niet af en toe via een camera. Toch zie ik dat deze coronacrisis het besef vergroot van alles wat er mooi is aan onderwijs en eraan bijdraagt dat zowel leerlingen als docenten het beste uit zichzelf halen.

¹ F. Weijers, *Spelen met ruimte*, 2015

Activiteiten binnen de vereniging - een rondje langs de velden

Egbert de Jong
Bestuurslid NMV PR en communicatie

Het bestuur van de NMV komt regelmatig bij elkaar, nu op afstand uiteraard. We hebben de geplande ledenvergadering in juni moeten afblazen en de NMV-themadag wordt een jaar uitgesteld naar (noteer het alvast!) 27 september 2021. Wat doet het bestuur nog meer en waarmee houden de netwerken zich bezig? Ik maak een rondje langs de velden. Heeft u daarna nog vragen? Mail ze naar nmv-secretariaat@montessori.nl

NMV-Bestuur

Na de vernieuwing van montessori.nl en Montessorinet zoekt de NMV naar mogelijkheden om de communicatie verder te verbeteren. Tijn Jansen beheert Montessorinet en vanaf juni komt Debby van Waardenburg hem ondersteunen, ook bij gebruik van social media. Na de structuurwijziging van de vereniging heeft de NMV het secretariaat in eigen beheer genomen. Secretaris Peter Warnders werkt nu vier dagen per week voor de NMV, soms thuis en soms in het NMV-kantoor in Zoetermeer. Bij elk (financieel) besluit weegt het bestuur de belangen van alle netwerken af en bespreekt het hoe we gebruik kunnen maken van elkaars kennis en inzet. Dit scheelt niet alleen tijd en geld, maar bevordert ook de kansen en creativiteit van de vereniging. Het NMV-bestuur is enthousiast over de ontwikkeling van Cfolio (zie <https://montessori.nl/nmv-en-cfolio/>), een volgsysteem voor leerlingen in het montessorionderwijs. Om de ontwikkeling hiervan te stimuleren wil het bestuur de eerste 20 scholen die hiermee gaan werken financieel steunen. Mits de Algemene Ledenvergadering daarmee instemt.

Netwerk 0-12

Het Netwerk 0-12 jaar werkt aan een meerjarenplanning en ondersteunt initiatieven in regio's om scholen met elkaar in verbinding te brengen. Om behoeften in het veld te peilen heeft het netwerk een vragenlijst uitgezet. Daar waren wij in het bestuur eerst niet van op de hoogte, maar we hadden zelf ook al plannen in die richting. We merken dat de nieuwe structuur soms nog leidt tot verwarring. Het bestuur ziet de peiling als een initiatief dat navolging verdient en de informatie daaruit kan waardevol zijn voor de hele NMV.

Netwerk 12-18

Het Netwerk 12-18 jaar heeft net als de rest van Nederland de afgelopen tijd flink moeten werken aan de aanpassingen in verband met het coronavirus. Extra moeilijk was dat

voor de eindexamens en de diplomering van hun studenten. Het Netwerk 12-18 beschrijft in haar Ontwikkelplan vmo 2019-2021 onder meer de doelen van kenniskringen, waarin leden kennis en ideeën uitwisselen op terreinen zoals certificering, visitatie, leiderschap, en internationalisering.

Netwerk opleiders en ontwikkelaars

Zie de bijdrage van bestuurslid Joëlle de Groot op pagina XXX. Op Aruba maakt het openbaar bestuur zich ernstig zorgen over het grote aantal drop-outs in het basis- en voortgezet onderwijs. Het zoekt een schoolsysteem dat kinderen meer kans geeft op een goede toekomst en heeft haar vertrouwen uitgesproken in montessorionderwijs. Inmiddels volgen zes leraren basisonderwijs de opleiding montessoribasisbekwaam. Twee begeleiders vanuit de kinderopvang doen alvast mee als toehoorders, want er zijn plannen voor montessorikinderopvang. In september a.s. start de eerste openbare montessorikleuter- en basisschool. Twaalf cursisten in Beirut, Libanon kregen in april hun NMV-certificaat Montessorionderwijs 0-6. Zij voerden de eindgesprekken over hun portfolio digitaal. Zo presenteerden zij ook hun pitches. In Vietnam werd de cursus Montessorionderwijs 0-6 in december afgerond. Teams van zes montessorischolen in Vlaanderen volgen het traject montessoribasisbekwaam.

Lectoraat en Internationalisering

De NMV werkt samen met het lectoraat Vernieuwingsonderwijs van Hogeschool Saxion.¹ Het lectoraat heeft het eerste deel van haar onderzoek naar de ontwikkeling van executieve functies bij montessorileerlingen afgerond. Nu zoekt het lectoraat Vernieuwingsonderwijs nog reguliere scholen die willen deelnemen aan dit onderzoek, om de gegevens van de verschillende schoolsoorten te vergelijken. Verder heeft het lectoraat met opbrengsten van de enquête *Implementatie van het montessoriconcept* een instrument ontwikkeld om scholen te ondersteunen die het montessoriconcept willen invoeren. Er volgt nog een observatielijst voor leraren. Het lectoraat vergelijkt ook implementatie van het montessoriconcept in Nederland met die van scholen uit andere Europese landen. Er kwamen maar liefst 200 reacties binnen!

¹ De onderzoeksgroep van het lectoraat staat voor iedereen open. De groep komt vijf keer per jaar bij elkaar. Interesse? Stuur een mail aan j.debrouwer@saxion.nl.

Via montessoribasis-bekwaam naar volledig montessorivakbekwaam

Joëlle de Groot
Bestuurslid NMV; lid netwerk O&O; montessoriopleider pabo en docent nascholing Hogeschool Rotterdam

Nederland kent 10 opleidingsinstituten met een gevarieerd aanbod aan montessori(dag)opleidingen en -nascholings-trajecten.¹ Deze instituten zijn lid van de NMV. Opleiders daaruit vormen samen het netwerk Opleiders & Ontwikkelaars (O&O).

In dit artikel vertel ik over de opleidingen montessoribasis- en vakbekwaam. In het afgelopen jaar ontvingen 269 studenten en cursisten hun NMV-diploma of -certificaat, de meesten het diploma montessoribasisbekwaam.² Wij opleiders en het NMV-bestuur hopen dat cursisten volledig montessorivakbekwaam worden door ook de cursus montessorivakbekwaam te volgen. En óók dat komend schooljaar de montessorioopleidingen weer van start kunnen gaan.

Het netwerk O&O komt minimaal 5 keer per jaar samen, inclusief een studiedag. De laatste jaren is er veel werk verzet. Het netwerk ontwikkelde en vernieuwde verschillende montessorioopleidingen, samen met het Montessori Ontwikkelcentrum (MOC). We ontwikkelden in 2016 en 2017 kaders voor de opleidingen montessoribasisbekwaam en montessorivakbekwaam (basisonderwijs), die wij daarna elk binnen ons eigen opleidingsinstituut implementeerden. In 2019 volgde het ontwerp montessoribasisbekwaam 0-4 jaar voor de pedagogische medewerkers. De montessoricursus voor leidinggevend is er voor directeurs en intern begeleiders die zonder montessoriopleiding zijn komen werken in het montessorionderwijs. Het komend cursusjaar rondt het netwerk O&O het laatste ontwerp af,

namelijk de training tot montessoriwerkplekcoach. Naast dit aanbod bieden de opleidingsinstituten ook diverse incompanytrajecten en gerichte trainingen aan. Leden van het netwerk O&O verzorgen ook montessoricursussen en -opleidingen in het buitenland: in Aruba, Vietnam, China, Kiev, Libanon en - dichterbij - in Vlaanderen.

Montessoribasisbekwaam

In de opleiding montessoribasisbekwaam komen de antropologie, filosofie, pedagogiek en didactiek uit het gedachtegoed van Maria Montessori aan bod: hoe begeleid je een heterogene groep, hoe observeer je, hoe zet je didactische rondes in, hoe voer je een montessoriaans klassenmanagement en hoe richt je je voorbereide omgeving in? Je doet kennis op van de ontwikkelingsdomeinen met het bijbehorende montessorimateriaal. Deze montessoribasis oefen je in je eigen praktijk en leer je te verantwoorden. Vanuit de opleiding koppelen we continu de theorie aan de eigen praktijk en waar mogelijk aan good practice: een kijkje over de schutting bij een andere montessorischool.

Montessorivakbekwaam

De opleiding montessorivakbekwaam is de verdieping van de opleiding basisbekwaam. Hierbij verdiep je je in de visie op kosmische opvoeding en ontwikkel je een – zoals ik het noem - kosmische grondhouding. Je breidt je palet aan montessoriliteratuur uit en spiegelt dit aan diverse eigentijdse theorieën. Samen met medecursisten leer je op een montessoriaanse manier te evalueren. Je leert je handelen te verantwoorden vanuit een groot perspectief en in te zoomen op het individuele kind. We onderzoeken hoe we dit kunnen vormgeven in de eigen praktijk. Je verbreedt en verdiept je kennis van de ontwikkelingsdomeinen met montessorimateriaal. Bij vakbekwaam staat de onderzoekende houding van montessorileraar centraal. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot een actieonderzoek binnen je eigen montessorischool, met als doel een kleine innovatie.

Joëlle de Groot

¹ Zie Opleidingsaanbod/montessorioopleidingen.op.montessori.nl/

² Lees ervaringen van studenten op Montessorinet: <https://bit.ly/montessoribekwaam>

K

Kansen door Corona

Paul Op Heij

De coronacrisis noodzaakt docenten zichzelf opnieuw uit te vinden: een kans om het werk nog eens goed te doordenken en wellicht van een aantal mythen te ontdoen. Leer je beter door meer motivatie of krijg je meer motivatie door meer te leren? Leraren kunnen meer leren dan ze denken, ook vanachter een computerscherm.

Of groenten nu via vliegtuig of vrachtwagen aangeleverd worden, je wordt gezonder van de groenten en niet van het vervoermiddel, vatten Paul Kirchner en collega's Luce Claessens en Steven Raaijmakers bevindingen van o.a. onderwijspsycholoog Edward Clark samen in *Op de schouders van reuzen*.¹ Clark deed onderzoek naar de invloed van allerlei media in het onderwijs, van de Schoolradio (1928) via de Schooltelevisie (1963) tot en met iPad en internet. Bij elke nieuwigheid verwachtte men miraculeuze verbeteringen van leerprestaties maar de nieuwigheid en daarmee de stimulerende werking was er telkens snel van af, leert Clark. Zijn belangrijkste conclusie is dan ook: niet het medium, maar de instructie (erbij) leidt tot een leereffect.

Publicatiebias-effect

Zinniger dan gebruikte media met elkaar te vergelijken is te overdenken wat sterke en zwakke kanten van media zijn, hoe ze het best ingezet kunnen worden en eventueel verbeterd. Lessen via Zoom of Microsoft Teams waarin de docent hetzelfde probeert als in de klas, leveren allicht een verzameling wezenloze gezichten op. Beter de gelegenheid aan te grijpen om onderwijscommunicatie nog eens goed te overdenken, bijvoorbeeld voor wat betreft de relatie verbaal - non-verbaal en taal - beeld. Nog zo'n hardnekkige

mythe in het onderwijs is dat er taal-denkers en beelddenkers zouden bestaan. Een bekend multimediaprincipe luidt dat tekst met beeld voor iedereen meerwaarde heeft. Minder bekend is het overtuigingsprincipe: dat beeld met alleen audio beter werkt dan beeld, audio en tekst samen. Te veel goede bedoelingen kom je bijvoorbeeld tegen in overvolle PowerPointpresentaties. Het segmenteringsprincipe leert dat

het effectiever is stof op te bouwen in behapbare hoeveelheden of lagen. Welk medium je daarvoor ook gebruikt. Een belangrijke oorzaak van veel mythen in het onderwijs is de zogenaamde publicatiebias, aldus onderwijspsycholoog Paul Kirchner in *Op de schouders van reuzen*. Wetenschappelijke tijdschriften publiceren liever artikelen die verschillen benadrukken, om aandacht te trekken, dan artikelen over onderzoeken die verschillen juist relativeren. En ook liever artikelen die verkondigen wat wel werkt dan wat niet zou werken, want die wetenschappers worden namelijk meer geciteerd door weer andere wetenschappers. Terwijl het minstens zo belangrijk is

Effectiviteit van de tien studeeraanpakken (Dunlosky et al., 2013)

Studeeraanpak	Beoordeling	Effectiviteit voor verschillende typen leerlingen	Effectiviteit voor verschillende typen lesmateriaal	Effectiviteit voor verschillende typen taken
Uitwendend bevragen	voldoende	goed, maar meer bewijs nodig	goed	onvoldoende bewijs
Zelf uitleg vragen	voldoende	goed, maar meer bewijs nodig	goed	goed, maar meer bewijs nodig
Samenvatten	slecht	voor sommigen wel, voor sommigen niet	goed, maar meer bewijs nodig	voor sommige wel, voor sommige niet
Onderstrepen/Markeren	slecht	voor sommigen wel, voor sommigen niet	voor sommige wel, voor sommige niet	slecht
Ezelsbruggetjes	slecht	voor sommigen wel, voor sommigen niet	voor sommige wel, voor sommige niet	voor sommige wel, voor sommige niet
Verbeelden	slecht	voor sommigen wel, voor sommigen niet	voor sommige wel, voor sommige niet	voor sommige wel, voor sommige niet
Herlezen	slecht	onvoldoende bewijs	voor sommige wel, voor sommige niet	voor sommige wel, voor sommige niet
Oefentoetsen	goed	goed, maar meer bewijs nodig	goed	goed
Gespreid oefenen	goed	goed, maar meer bewijs nodig	goed	goed, maar meer bewijs nodig
Taken afwisselen	voldoende	voor sommigen wel, voor sommigen niet	voor sommige wel, voor sommige niet	goed, maar meer bewijs nodig

Docenten zeggen vaak te makkelijk dat leerlingen maar samenvattingen moeten maken om de stof te leren. Als leerlingen niet eerst heel bewust geleerd hebben hoe ze samenvattingen moeten maken, is samenvatten erg tijdrovend en een weinig efficiënte manier van leren. Samenvattingen van leerlingen staan bovendien vaak boordevol fouten, omdat ze de stof niet goed konden overzien.

om te weten wat niet werkt (of zelfs averechts), meent Kirchner. Van de wetenschappelijke tijdschriften sijpelt het publicatiebias-effect door naar populairdere tijdschriften en massamedia. Het effect wordt eerder sterker dan minder, waardoor er een behoorlijk vertekend beeld kan ontstaan. Vandaar die mythes.

Afstandsonderwijs

Als docent die van de ene dag op de andere leerlingen vanachter een computerscherm moet bedienen, realiseer je je extra hoe belangrijk goede instructie en begeleiding zijn. Je kunt leerlingen niet in het diepe gooien en onderzoekend laten leren, terwijl ze nauwelijks basiskennis van de stof hebben of enig idee van hoe iets aan te pakken. Essentieel is goede instructie en goede uitgewerkte voorbeelden te laten zien. Zoals ook op afstand leerlingen begeleiden nog bewuster moet gebeuren: waarnaartoe te werken (feed-up), doet de leerling het goed qua proces en product (feedback) en welke vervolgstappen moeten gezet (feed-forward). Te veel nadruk op de inhoud van de taak kan de leerling afleiden van de strategie: hoe de taak aan te pakken en welke denkstappen

daarvoor gezet moeten worden. En ondertussen moet de docent steeds blijven beseffen dat leerlingen die iets al redelijk goed kunnen eerder om feedback vragen dan zij die het nog niet kunnen en minder vertrouwen in eigen kunnen hebben. Zo op afstand, van huis uit, is het ook nog meer een uitdaging om leerlingen

van geautomatiseerde kennis. Als zulke leerlingen niet meer informatie en duidelijker instructie krijgen, komen ze nauwelijks op gang. Zeker als er thuis geen stok achter de deur staat.

Onopvallend falen

Kunnen we dan leerlingen niet beter zelf laten kiezen welke aanpak ze volgen, vragen Kirchner en zijn medeauteurs zich hardop af. Dat is geen goed idee, stellen zij, want leerlingen maken dan verkeerde keuzes. 'Leerlingen met weinig voorkennis of leerlingen met faalangst kiezen voor een ongestructureerde omgeving waarin ze veel eigen keuzes kunnen maken met weinig ondersteuning. In deze omgeving kunnen ze immers onopvallend falen. En de leerlingen met weinig voorkennis hebben ook de neiging zichzelf te overschatten. Leerlingen met hoge cijfers die graag succes willen ervaren, zullen juist eerder voor de gestructureerde omgeving kiezen, omdat zij verwachten daar beter te scoren. Ze hebben bovendien soms de neiging zichzelf te onderschatten, om vooral maar succes veilig te stellen. Precies omgekeerd dus dan wat beide groepen nodig hebben. Het is aan de leerkracht om zowel de instructie als de leeromgeving goed af te stemmen op elke leerling.' Leerlingen die op eigen kracht willen

het juiste niveau en de juiste strategie aan te bieden. Ervaren, goede rekenaars, zo blijkt uit onderzoek, presteerden juist minder als de instructie onder hun niveau was en als zij een strategie moesten hanteren die voor hen eigenlijk al een gepasseerd station was. Zij hadden kennis en aanpak al geautomatiseerd en nu moesten ze het rekenwerk weer in volle bewustzijn uitvoeren. Nog vaker komt het voor dat leerlingen met weinig voorkennis strategieën aangeboden krijgen die eigenlijk voor ervaren leerlingen zijn: te abstract of uitgaand

¹ Paul Kirchner, Luce Claessens en Steven Raaijmakers, *Op de schouders van reuzen. Inspirerende inzichten uit de cognitieve psychologie voor leerkrachten*, Ten Brink Uitgevers, 2018

Leerstijlen?

Nog zo'n mythe in het onderwijs is dat iedereen een eigen leerstijl zou hebben. Kirchner c.s. schrijven in *Op de schouders van reuzen* dat er in de wetenschappelijke literatuur wel 72 leerstijlen genoemd worden, opgedeeld in groepen: de VARK-leerstijlen - visueel, auditief, reader, kinesthetisch (lichaamstaal), in doeners, dromers en denkers of in holistisch, impulsief of reflectief. Het koppelen van leerstof aan leerstijlen is onzinnig en leidt echt niet tot beter leren, maar kan leren wel belemmeren, schrijven zij. 'Leervoorkeuren worden meestal verward met leerstijlen.'

Onderzoekend leren?

'De gedachte is: we laten leerlingen in een bepaald domein onderzoekend leren en dan zullen ze tegelijkertijd vanzelf leren hoe zij moeten onderzoeken. Dat is helaas niet waar en dat wordt duidelijk als je hier vanuit een geheugenperspectief naar kijkt: je laat leerlingen dan twee dingen tegelijk doen en dit is veel te belastend. Als leren onderzoeken het doel is, kun je leerlingen beter eerst uitgewerkte voorbeelden laten zien over hoe je goed kunt onderzoeken', aldus Kirchner c.s.

Multitasking?

Het is een mythe dat jongeren anders dan volwassenen wel zouden kunnen multitasken. Multitasken is het tegelijk kunnen uitvoeren van twee of meer taken die denken of informatieverwerking vereisen, en dit zonder verlies van snelheid en nauwkeurigheid, aldus Kirchner c.s. Het kan alleen als taken volledig geautomatiseerd zijn, zoals breien en tv-kijken. In alle andere gevallen doen we beide taken slechter, omdat de taken 'interfereren' en de aandacht minder wordt. Meerdere dingen tegelijk doen kost in het totaal meer tijd dan als wij ze na elkaar hadden gedaan.

Motivatie?

Motivatie en betrokkenheid worden vaak gezien als sleutels tot beter onderwijs. Toch is er geen causale relatie tussen motivatie en leren: 'Motivatie leidt niet per definitie tot beter leren en presteren'. Er is zelfs geen wederzijdse relatie, in de zin van dat motivatie leidt tot leren en leren leidt tot motivatie. Alleen iets leren leidt tot motivatie, aldus Kirchner c.s. 'Als leerlingen succesvol zijn, hoe klein de successen ook zijn, raken zij gemotiveerd (zij krijgen een gevoel van voldoening en geloof in eigen kunnen).'

en kunnen presteren, gedijen wel bij meer vrijheid. Op het Montessori College Nijmegen hoefden geselecteerde leerlingen van havo en vwo de afgelopen jaren in het examenjaar geen lessen meer te volgen en gingen de algehele eindexamenresultaten van de school erop vooruit. Zij ondervinden vooral hinder van overvolle rumoerige

klassen, of zijn er zelf de oorzaak van. Wellicht een van de belangrijkste lessen van de periode van thuisonderwijs is dan ook: veel leerlingen kunnen het best af met minder lessen. Het is dan ook best het overwegen waard om voor hen het afstandsonderwijs deels voort te zetten en zo ruimte te scheppen voor andere leerlingen. Leren

en presteren zijn minder een kwestie van doorzettingsvermogen (grit) dan vaak gedacht wordt, schrijven Kirchner c.s.: 'Onderzoekers vonden nauwelijks verbanden tussen grit en leerprestaties en grit en onthouden, terwijl die verbanden er wel zijn tussen bijvoorbeeld leren en cognitief vermogen (IQ) en studiegewoontes en vaardigheden.'

M

MOC ontwikkelnieuws

Martine Lammerts

Trainersbijeenkomsten waarderend auditen 0-12 jaar

De eerste trainersbijeenkomst waarde-rend auditen in schooljaar 2020-2021 vindt plaats op woensdagmiddag 30 september in Utrecht. Nieuwe auditoren kunnen zich hiervoor aanmelden met een mail aan peter@montessori.nl. Ervaren auditoren leggen de werkwijze uit van de NMV-Audit en dienen voor de nieuwkomers als critical friend. Noteer ook alvast de andere data: woensdag 27 januari en woensdag 26 mei 2021 van 13.30-15.30 uur. Belangrijk bij auditen is én blijft: het gaat niet om beoordelen maar om waarderen. Montessori-instellingen leren graag van elkaars ervaringen met de audits. Kijk voor alle stappen en voor de benodigde documenten op www.montessorikwaliteit.com. Dit schooljaar vonden 17 audits plaats, 4 gingen om uiteenlopende redenen niet door. Voor volgend jaar staan er 33 op de rol.

Ook pmo-leraren welkom bij audits vmo

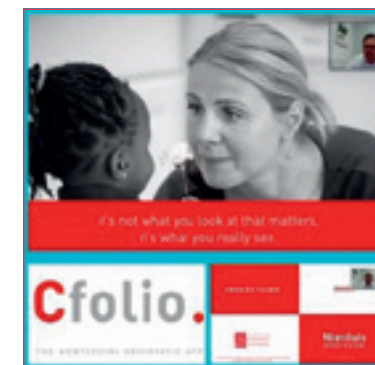
De NMV ziet graag meer samenwerking tussen het primair montessorionderwijs (pmo) en het voortgezet montessorionderwijs (vmo). Bij vmo-visitatietrajecten kunnen ook leraren uit het pmo deelnemen. Deze mooie mix pmo-vmo biedt de auditoren groeiend inzicht in de doorgaande leerlijnen. Leraren uit pmo en vmo die willen deelnemen aan vmo-audits kunnen zich met een mail aanmelden bij trajectbegeleider Karen Ephraim: karen@dejuf.nu.

Peiling Netwerk 0-12 jaar

Het Netwerk 0-12 jaar heeft een peiling gehouden onder haar leden. Met de resultaten in de hand wil het netwerk montessorikinderopvang en -scholen in de regio's ondersteunen en stimuleren. De belangrijkste uitkomsten op een rij: de leden ontmoeten graag collega's van andere scholen (69%), willen actief kennis delen (66%) en actief helpen met organiseren (55%). Zij vinden dat er winst valt te behalen op (cq aandacht nodig is voor) kennisdeling (81%), professionalisering (77%), lidmaatschap (73% is niet zelf lid) en een goede website met platformmogelijkheden (60%). En zij vragen inzet van de NMV bij ontwikkeling van onderwijsmateriaal (67%), publicaties rondom montessorioopvoeding (46%), wetenschappelijk onderzoek voor kwaliteit van ons onderwijs (43%) en een platform met kennis over aanvullend hulpmateriaal (41%).

CFolio

Cfolio is de meest gebruiksvriendelijke app voor het montessorionderwijs. Het ondersteunt formatief evalueren en het is gebaseerd op het lusmodel, dat een directe relatie heeft met het taxonomiemodel van Bloom. Montessori-instellingen kunnen meedoen met de ontwikkeling van deze (inter-)nationale

Mail uw vragen, opmerkingen of ideeën voor het Montessori Ontwikkelcentrum aan Martine Lammerts: martine.ontwikkelcentrum@montessori.nl

MontessoriApp. Mail vragen over de inhoud van Cfolio naar Chris Willemssen, Els Mattijssen of Dennis van Aalst en voor ondersteuning vanuit de NMV naar Dineke de Korte.

NMV Cursus voor Leidinggevendend rondt af in januari 2021

Wat komt een montessorileidinggevende op de werkvloer tegen? De NMV-cursus voor leidinggevendend en intern begeleiders biedt de montessorikernpunten over pedagogiek en antropologie, plus handvatten voor hoe een montessori-instelling zich kan verantwoorden. De pedagogische opdracht staat centraal tijdens de zeven bijeenkomsten en op de afsluitende dag waarin ieder zijn/haar actie-onderzoek deelt. De NMV-cursus voor leidinggevendend eindigt wegens Corona niet in december 2020 maar in januari 2021. Aanmelden voor 2021 kan met een mail aan peter@montessori.nl.

- 1 Teken in voor 2 jaar via <https://www.yard.nl/cfolio>
- 2 E-mailadressen: c.willemsen@heutink.com; ecj.mattijssen@gmail.com; dennis@yard.nl; dinekedekorte@gmail.com

O

Oefeningen voor het dagelijks leven heb je altijd

Annet van Summeren
Montessoriopleider bij Hogeschool Saxion en
montessorispecialist bij Montessori Mind

Door de coronacrisis wassen we onze handen grondiger dan ooit, hoesten we in de holte van de elleboog en zijn we ons bewust van de ruimte die we innemen ten opzichte van de ander. Nu we teruggeworpen worden op de intimiteit van ons gezin, wisselen we het thuiswerken en leren af met gezamenlijke activiteiten als koken, bakken en tuinieren. We zetten samen de schouders onder de klussen die thuis gedaan moeten worden, ieder op zijn eigen manier en naar eigen vermogen. Wat de kinderen in het montessorionderwijs van jongs af aan al oefenen, brengen ze nu volop in praktijk: de oefeningen voor het dagelijks leven. Zouden we daar in onze scholen niet veel meer aandacht aan moeten besteden?

In het afgelopen jaar volgde ik in Zweden de AMI-opleiding tot montessorileraar. Ik volgde lessen en liep stage. Hoewel ik tijdens de stages veel herkende uit mijn eigen tijd als montessorileraar, werd ik ook verrast. Met name

door de oefeningen voor het dagelijks leven die ik in deze AMI peuter- en onderbouwgroepen veel en nadrukkelijk zag. Vanaf de eerste schooldag bieden de leraren deze activiteiten aan. In alle groepen waarin ik meedraaide viel het me op hoezeer de kinderen betrokken waren bij het volledige reilen en zeilen in de groep. In mijn ogen vormen de oefeningen voor het dagelijks leven de basis voor de peuter- en onderbouwgroepen. Natuurlijk werkten de kinderen met montessorimaterialen maar er werd ook gewassen, gestreken, gebakken, gepoetst en getuinierd. Er was geen huishoek om dit te oefenen of na te spelen, alles werd gewoon in praktijk gebracht op het moment dat de noodzaak ertoe was. Kinderen zijn vaak al vertrouwd met de oefeningen voor het dagelijks leven omdat ze de volwassenen in hun omgeving deze dingen ook zien doen. De oefeningen zijn er dan ook op gericht om het kind te leren zonder directe hulp van een volwassene de werkjes in de klas uit te voeren. Het kind leert te zorgen voor zichzelf en de omgeving en weet hoe het zich op een positieve manier kan gedragen. Dit legt een stevige basis voor de persoonlijke en sociale ontwikkeling en

het is tevens een voorbereiding op het leven van alledag. Tegelijkertijd oefent het kind zich te concentreren en verbetert de coördinatie van de bewegingen. Denk daarbij niet alleen aan de aankleedrekken, huishoudelijke taken en wellevendheidslessen maar ook aan streeplopen en stiltelessen. Het kind leert te wachten, kiezen, volhouden, plannen en organiseren. Het leert ook om na te denken voordat het iets doet, de aandacht te richten, om te gaan met onverwachte situaties en het bereidt zich voor op steeds meer eigen verantwoordelijkheid. De oefeningen voor het dagelijks leven dragen bij aan de ontwikkeling van de vaardigheden die we tot de executieve functies rekenen: de regelfuncties in onze hersenen die essentieel zijn voor het realiseren van doelgericht en aangepast gedrag.

Met dank aan de kinderen en montessorileraren van 2Voices in Amsterdam, Casa in Pijnacker en Nido in Dortmund.

voor po en vo Executieve functies uitgelegd Leg de basis voor het begrijpen en stimuleren van de executieve functies van je leerlingen www.medilexonderwijs.nl/efpo-online of efvo-online	nieuw voor po en vo Emotieregulatie uitgelegd Krijg inzicht in emoties en hoe je emoties reguleert www.medilexonderwijs.nl/regulatie-po of regulatie-vo	voor po en vo Jongens en meisjes in de klas Inspelen op de verschillen in ontwikkeling, motivatie en leervoorkeuren www.medilexonderwijs.nl/e-jmpo of e-jmvo
voor po en vo Groepsdynamica als het niet lekker loopt Groepsdynamisch observeren, normdragers en interventies www.medilexonderwijs.nl/e-lastige-groep of e-lastige-klas	voor po en vo Hoogbegaafde leerlingen in beeld Herken onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen www.medilexonderwijs.nl/hbpo-online of hbvo-online	voor po en vo Motivatie - theorie in de lespraktijk Leer hoe motivatie bij je leerlingen werkt www.medilexonderwijs.nl/e-motivatipo of e-motivatievo

Een bekwaam montessori leraar of pedagogisch medewerker worden?

Kies dan voor de Hogeschool van Amsterdam

Hogeschool van Amsterdam

NMV-gecertificeerd

Wilt u zich ontwikkelen tot een basisbekwaam pedagogisch medewerker of een basisbekwaam én vakbekwaam Montessorileerkracht? En bent u op zoek naar een opleiding waarbij de theorie, de praktijk en uw persoonlijke groei u handvatten geven voor het begeleiden van kinderen in het Montessori onderwijs? Kies dan voor de Hogeschool van Amsterdam. Met onze Montessori-opleidingen werkt u in negen maanden toe naar het certificaat jonge kind, of het certificaat basis- of vakbekwaam van de Nederlandse Montessori Vereniging.

► **Start basisbekwaam pedagogisch medewerker:**
15 september 2020
Aanmelddeadline:
26 augustus 2020
Kosten € 1.269

► **Start basisbekwaam:**
16 september 2020
Aanmelddeadline:
9 september 2020
Kosten € 2.432

► **Start vakbekwaam:**
30 september 2020
Aanmelddeadline:
21 september 2020
Kosten € 2.432

hva.nl/montessori

Creating Tomorrow

Kennismaking met columnist Rogier Dijk

'Op mijn middelbare school, de Grafische School Haarlem, voelde ik mij niet echt thuis. Ik vervolgde mijn loopbaanontwikkeling in het sociaalpedagogisch werk. In Manchester, waar ik werkte in de jeugdzorg en in kindertehuizen, ontwikkelde ik mijn visie op werken met jonge mensen. Op het Metis Montessori Lyceum ben ik leerkracht Engels en montessoricoördinator. Hiernaast verzorg ik lezingen en workshops op gebied van montessorionderwijs en persoonlijke ontwikkeling. Op de Montessori Scholengemeenschap Amsterdam werk ik als trainer en coach voor de montessoricursussen en ben ik betrokken bij de leergang Montessori Meesterschap. Mensen ervaren mij als enthousiast, creatief en soms wat wanordelijk.

Maria Montessori: 'Growth comes from activity, not from intellectual understanding.'

De pedagogie en filosofie van Maria Montessori vormen voor mij een diepe bron van inspiratie. Ik leg graag verbanden tussen haar visionaire werk en moderne wetenschappelijke inzichten die ons onderwijs in onze 21^e eeuw een vernieuwend elan geven. Een voorbeeld: op het Montessori Lyceum Flevoland, waar ik eerder werkte, ontwikkelde ik doorlopende leerlijnen Engels geïnspireerd door montessoriprincipes en gefundeerd op onderwijskundige en persoonlijkheidsvormende inzichten. Het lukte ons hechte team om enerverend projectonderwijs te ontwerpen met keuzemogelijkheden in tempo, inhoud en toetsen. Bij het projectonderwijs kwamen eindtermen, ontwikkeling van communicatie in het Engels en karaktervorming van de leerling aan bod.'

Colofon

Montessori Magazine is een uitgave van de Nederlandse Montessori Vereniging en verschijnt drie keer per jaar.

Redactie

Paul Op Heij, Jaap de Brouwer, Joëlle Meijer,
Bob Molier (hoofdredacteur), José van Dijk (eindredactie)

Redactieadres (voor artikelen en inhoudelijke mededelingen)

E-mail: redactie@montessori.nl

parel@montessori.nl

piazza@montessori.nl

Roghorst 184, 6708 KS Wageningen – Telefoon: 06-40233698

Grafische vormgeving en advertentieverkoop

Elma Media BV

Keizelbos 1, 1721 PJ Broek op Langedijk

Postbus 18, 1720 AA Broek op Langedijk

Telefoon: (0226) 331600

Fax: (0226) 331601

E-mail: info@elma.nl

Website: www.elma.nl

Abonnementen

Leden van de NMV ontvangen Montessori Magazine gratis.

De kosten van het NMV-lidmaatschap bedragen € 35,00.

De abonnementsprijs voor niet-leden bedraagt € 35,00.

Aanmelding per e-mail aan nmv-secretariaat@montessori.nl

Losse nummers zijn verkrijgbaar bij het secretariaat.

Centraal Secretariaat NMV (voor informatie over abonnementen)

Boerhaavelaan 40, 2713 HX Zoetermeer

Telefoon: 06-40233698

E-mail: nmv-secretariaat@montessori.nl

Websites NMV:

www.montessori.nl – www.montessorinet.nl

Sluitingsdatum kopij Montessori Magazine 44-1 (november 2020):

21-09-2020

De redactie behoudt zich het recht voor om artikelen te redigeren en in te korten, dan wel te weigeren of te laten plaatsen op Montessorinet.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uitsluitend na schriftelijke toestemming van de uitgever.

De redactie tracht bij alle gebruikte afbeeldingen de eigenaar te achterhalen.

Waar dit niet is gelukt, vragen wij de rechthebbende om contact op te nemen.

ISSN nummer Koninklijke Bibliotheek: ISSN 2352-2623

ONLINE CONGRES

GEDURENDE EEN HELE MAAND
INLOGGEN VANAF 29 OKTOBER 2020

HOOGBEGAAFDHEID

Met lezingen van:

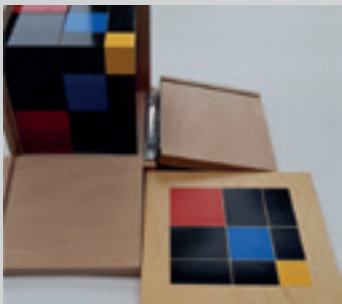
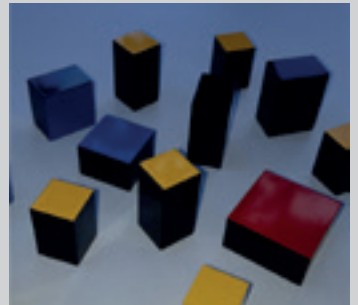
- **Prof. Dr. Kathleen Venderickx**
Opvoeden van hoogbegaafde kinderen;
- **Prof. Dr. Tessa Kieboom**
Hoogbegaafde kinderen op de middelbare school;
- **Drs. Eleonoor van Gerven**
Emotieregulatie bij hoogbegaafde kinderen;

In de middag zijn er deelsessies over onder meer:

- De cruciale rol van communicatie;
- De concrete invulling van onderwijsinterventies in het voortgezet onderwijs;
- Dubbel bijzondere leerlingen: hoogbegaafdheid én een leer- of ontwikkelprobleem;
- Gelijke kansen in het onderwijs met behulp van academische taal.

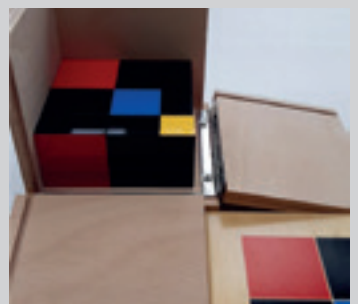
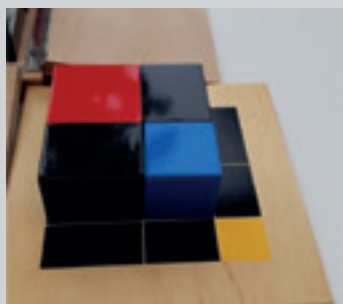
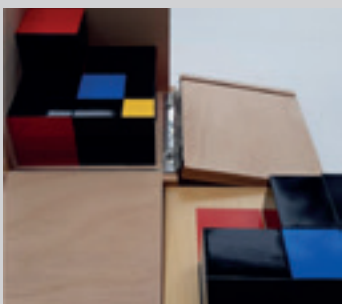
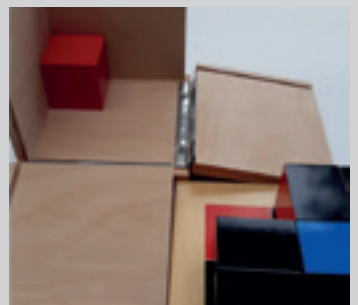
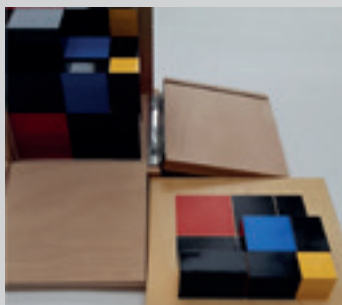
MEER INFORMATIE EN INSCHRIJVING OP WWW.CONGRESBURO.COM/HB2020

*basisbekwaam, vakbekwaam, opfriscursussen, maatwerktrajecten & begeleiding
voor startende montessorileraren*

Ben je nieuwsgierig hoe je een montessorigroep kan begeleiden?

- 4 November 2020 start de **HU** montessori-opleiding de 1,5 jarige opleiding Basisbekwaam en Vakbekwaam
- Doel: met plezier, liefde en kennis van zaken ontspannen en gericht een montessorigroep begeleiden, met gelukkige kinderen en gelukkige leraren
- Het verwerven van de NMV montessori-bekwaamheden staat centraal en er wordt gericht toegewerkt naar het door de NMV erkende montessoridiploma
- 18 lessen in totaal
- Per les een thema en een materiaallijn centraal
- Iedere bijeenkomst veel ideeën voor zelfgemaakt materiaal en lessen die je de volgende dag kan toepassen
- Extra materiaal-oefenmiddagen
- Formats beschikbaar voor snelle portfolio-opbouw
- Individuele portfolio gesprekken
- 4 klassenbezoeken
- 4 nagesprekken

www.hu.nl/deeltijd-opleidingen/montessori-basisbekwaam – www.hu.nl/deeltijd-opleidingen/montessori-vakbekwaam

Benieuwd? Op 1 Juli 2020 en 7 September 2020 worden om 16:00 uur online informatiemiddagen georganiseerd. Voor algemene vragen over de opleiding en aanmelding voor één van deze middagen kan je mailen naar anastasia.dingarten@hu.nl. Tijdens de informatiemiddag wordt gepresenteerd hoe we als opleiding de puntjes op de i zetten en hoe de opleiding binnen de 1,5 m samenleving wordt vormgegeven.